

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

Onbeş Günlük Tarafsız Siyaset İktisat Kültür Dergisi

1 AĞUSTOS 1959 . 100 KURUŞ ... CİLT XI

Sayı : 129

Tel : 26754 Posta Kutusu 131, Ankara

İÇİNDEKİLER

SEÇİM KORKUSU 1

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI :

Sansürün Dönüşü; Lozan ve İktidar Partisi; Korku Tesanüdü; Bütçe Durumu ve Ek Ödenekler; Bedelsiz İthal Meselesi; Buğday Fiyatı ve Nakli Meselesi; İktisadî Tedbirler Kanununun Uyandırdığı Reaksiyonlar; Sosyal Politikanın Yükü; Gece - Kondu Meseleleri ve İmar; Irak Olayları : Nixon'un Moskova Gezisi 2-8

İNCELEMELER :

Niçin Türkiye? Fred FREY 8
Hukukî Bakımdan Bedelsiz İthalât Kararnamesi Yaşar KARAYALÇIN 11

OKURLARIN FORUMU :

Gençleri ne Sanıyorlar? (İ. Ersen) 13

NE DİYORLAR :

Kanun Hükümranlığının Tarifi ...
Yaz : Norman MARSH
Çev : C. YILDIRIM 14-16

KÜLTÜR VE SANAT :

Eski Türk Seyirlik Oyunları İçin Bir Sözlük Denemesi Metin AND 16
"Karpuz Sergisi Değil, Kitap Sergisi" Mehmet SEYDA 17
XII. Cannes Film Festivali ve Genç Fransız Sineması ... S. ÜLGENALP 18
Yayınlar - Kütüphaneler 19
Basılış Tarihi : 3 Ağustos 1959

Seçim Korkusu

1951 den beri ara seçimi yapmamış olan D.P. iktidarı, bu yıl da ara seçimlerini geri bıraktı.

1954 de iki yıl için seçilmiş olan köy muhtarları ve ihtiyar meclisleri ile şehir ve kasabalardaki muhtar ve ihtiyar heyetleri, üçüncü defa süreleri uzatılmak suretiyle, seçmenden almadıkları bir yetkiyi D.P. li milletvekillerinin bir başışı olarak aldılar.

Kanunun açık hükmüne göre bu yıl yenilenmesi gereken İl Genel Meclisleri ile Belediye Meclisleri seçimleri de 1960 sonbaharına bırakıldı.

Bu seçim yapmama kararlarının hukukî bakımdan millî hâkimiyet ve

Anayasa prensiplerine aykırılığı yanında, dikkatle incelenmeğe değer bir siyasî mânası da vardır. Mesele nin her iki cephesi üzerinde duracağız.

Anayasamızın ve Seçim Kanunumuzun açık, âmîr hükümleri boşalan milletvekillikleri için ara seçimi yapılmasını emrettiği halde, bir takım tefsir oyunlarına ve hukukla ilgisi olmayan mütalâalara sığınarak, Anayasa ve kanun dışı tatbikat savunulmak istenmişti. Hakikatte, siyati mülâhazalarla ve partizan hesaplarla, millî hükümranlığın temel müesseselerinden biri olan "seçim

müessesesi" feda edilmiştir.

İktidar sözcülerinin dayanmak istedikleri Seçim Kanununun 6 ncı maddesi, Meclise, sadece "seçimin başlangıç tarihini" tesbit hususunda bir yetki vermektedir. Yoksa, açıkça ara seçimi yapılmasını emreden hükümler ortada dururken, ara seçimi yapıp yapılmamasını tamamiyle Meclisin takdirine bırakmak bahis konusu olamazdı. Nitekim, seçim kanununu hazırlayan geçici komisyon zabıtlarından çıkan neticeyi de belirtmek suretiyle, muhalefetin Mecliste ortaya attığı deliller, hukukî bakımdan D.P. iktidarının Anayasaya

aykırı bir tutumda ısrar ettiğini açıkça göstermiştir.

Anayasaya aykırı bir hal şeklinin Meclis çoğunluğu tarafından tasvibi, bu hal şekline hukukî değer kazandıramaz. Çünkü, kaide vaz'eden heyetler, bu umumî kaideler değiştirilmediği müddetçe, kendi koydukları kaideleri ihmal ve ihlâl edemezler.

Bir Bakanlar Kurulunun, kendi yaptığı nizamnameyi ihlâl ederek, bir vatandaşa hususî muamele yapıp onu kayırmaması (veya mağdur etmesi) ne ise; bir teşriî Meclisin de, kendi vaz'ettiği kanunu veya Anayasayı bir tarafa bırakarak, münferit bir kararlar, "seçimlerin yapılmaması" yoluna gitmesi odur. Bu muamele ve kararların ikisi de hukuka aykırıdır.

Geçen yıl "en geç 1959 sonbaharında yapılmak üzere" kaydı kanuna açıkça dercedilmek suretiyle tehir edilen muhtar seçimlerinin, bu defa "en geçten daha geç" bir tarihe bırakılması, müdafaa edilmesi güç bir davranıştır.

Seçim kütüklerinin sıhhatli ve emniyetli bir seçime imkân vermeme, iktidar partisi tarafından (kanun gerekçelerinde ve Meclis kürsüsünde) seçimleri geri bırakmak için bir delil olarak öne sürülmüş bulunuyor. Görünüşte önemli olan bu sebebin samimiyeti üzerinde duralım.

1957 seçimlerinde, seçime katılan vatandaş nisbetinin (1954 deki % 90 a karşılık) bir çok yerlerde % 55 e kadar ve Türkiye vasatı olarak da % 76 ya kadar düştüğü malumdur. Kütük perişanlığının milyonlara varan bu iştirak düşüklüğünde başlıca rolü oynadığı sabittir.

1950 nin örnek derecedeki emniyetli, eşit ve hür seçimlerinde, kütüklere ait kanun hükümleri bugünkünün aynı idi. 1954 de yine aynı kanun hükümleri mer'i idi. Fakat tatbikat çok daha iyi ve dürüst olmuştu.

1957 de bilhassa seçim kütükleri "tatbikatı" şikâyet konusu olmuştur. Askıya çıkarılan kütük kayıtları ile sandık başındaki listelerin birbirini tutmaması hâdisesi, 1957 seçiminin ortaya çıkardığı bir derttir. Son dakikada, kanuna aykırı ve seri halindeki kararlarla ek listeler yapılması, mükerrer kayıtlar, bazı seçmenlerin en yakın sandığa değil çok uzak sandıkların listelerine yazılması gibi hâdiseler umumî şikâyete yol açmıştır.

Muhalefet, kütük suistimallerin-

den bahsederek, 1957 seçimleri sırasında Dahiliye Vekili olan zat hakkında İctüzüğün 169 ncu maddesine göre bir Meclis tahkikatı talep ettiği gibi; İctüzüğün 177 nci maddesi dairesinde, sadece bilgi edinmek ve gerekli düzeltme tedbirlerinin alınmasını temin etmek üzere, kütük meselesi hakkında ayrıca Meclis tahkikatı istemiştir.

Bu önergelerin ikisi de, aradan geçen bunca zamana rağmen, Meclis gündemine alınmamıştır.

Muhalefet sözcüsünün Mecliste belirttiği gibi, seçim eşitliğini ve serbestliğini bozan kanun tâdillerini, D. P., 1954 de ve 1957 de, 48 saat içinde Meclisten geçirmişti. Açık bir kütük perişanlığını, "seçim emniyetini ortadan kaldırdığı" itiraf edildiği halde, iki seneden beri düzeltmemiş olmak, D.P. hesabına esef vericidir.

Samimiyetle ve kuvvetle istense, bu memlekette seçim emniyetini ve eşitliğini getirecek tedbirler çok kısa zamanda alınabilir.

Kaldı ki, bir taraftan kütükleri bahane ederek seçim yaptırmayan ve kütükleri ıslah için gerekli gayreti göstermeyen D.P., öte yandan işine gelen yerlerde eski muhtarları uzaklaştırıp yeni muhtar seçimleri yaptırmakta ve neticeleri radyoda iftiharla ilân etmektedir. Mevcut kütük-

lerle yapılan "emniyetsiz" bir seçimden iftihar hissesi çıkarmak kabil ise, neden süresi dolan heyetlerin yerine bütün Türkiyede yenileri seçtirilmiyor?.. Bu mukadder suali D.P. sözcüleri cevapsız bırakmışlardır.

Hakikatte, seçimlerin yapılmasının sebebi, D.P. nin bugünkü şartlar içinde bir seçim kampanyasının harareti ve hareketli havasının göze alamamasıdır; seçimlerin sonucuna güvenememesidir. Seçimler yapılsa idi, C.H.P. nin mahallî seçimlere girmediği bir sırada seçilen bugünkü heyetler, geniş ölçüde, yerlerini muhalif parti mensuplarına terke edeceklerdi. Bu ise, hüküm süren partizan zihniyetin hazmedemediği bir neticedir.

Ticaret odası seçimlerinden ara seçimlerine ve mahallî seçimlere kadar bütün seçimleri geri bırakan; bir taraftan "seçim emniyeti" derken, ötede binbir partizan baskı ile muhtar seçimi yapan; hattâ öğrenci teşekküllerinin ve işçi sendikalarının seçimlerinde bile serbest irade tecellisine rıza gösteremediği son aylarda iyice anlaşılan D.P. idarecilerinin zihniyeti, memleketi çok gerilere götürebilecek bir zihniyettir. Milletçe bu tehlikeli tutumu teşhis edip haklarımızı korumakta titiz olmalıyız.

Onbeş Günün Notları

Sansürün Dönüşü

Türkiye'de sansürün kaldırılışının 51 nci yıldönümü olağanüstü bir ilgi gördü. Bâzi alanlarda yarım yüzyıldan daha geriye gitmiş olduğumuz gerçeği, bu vesileyle bir kere daha hatırlandı. 24 Temmuz 1908 de sansürün resmen kalkmasından önceki gazetelerin, sütunları yer yer boş bırakılmış, birinci sayfa resimleriyle, 51 yıl sonraki Türk gazetelerinin gene sütunları yer yer boş bırakılmış birinci sayfa resimleri gazetelerde yan yana yayımlandı. Arada yalnız şu fark vardı : 51 yıl önceye kadar sansür, kanunun tanıdığı bir hakka dayanılarak uygulanıyordu; 51 yıl sonra ise kanunsuz olarak, Anayasaya aykırı

olarak uygulanmaktadır!

Kanunun belirli maksatlarla, hak ve adaletin tecellisini koruma kaygısıyla imkân verdiği «yayın yasağı», birkaç yıldır, hele son birkaç aydır, bu maksadın tamamıyla dışında, hattâ hak ve adaletin tecellisini güçleştirecek bir yolda uygulanmaktadır.

Bir ara, muhalefet partisi liderlerinin basın konferansları yapabilmelerini izne bağlı tutmak üzere kanun çıkarmayı eiddi olarak düşünen iktidar, böyle acayip bir kanuna en koyu diktatörlüklerde bile rastlanamayacağı hatırlatıldığı için olsa gerek, bu düşünceden vaz geçmiş, fakat, daha kötü bir yola sapa-

rak. heşuna gitmeyen basın konferanslarının yayınlanmasını «yayın yasa»-ları yoluyla önlemeğe başlamıştır.

Muhalefet partilerinin bildirimleri de, zaman zaman, iktidar partisi idarecileri tarafından sansür edilip özetlenerek gazetelere gönderilmekte, ve ancak o sansür edilmiş şekillerle yayınlanmalarına izin verilebileceği, aksi hâlde mahkemenin yayın yasağı koyacağı ve gazetele- rin derhal toplattırılacağı, gazete so- rumlularına, iktidar partisi idarecileri tarafından haber verilmektedir.

Böylelikle, adliye ile iktidar partisi- nin içli dışlı oldukları intibamı yarat- maktaki, iktidar partisi, herhangi bir sa- kınca görecektir yerde, belli ki, vatandaş gözünü korkutmak, demokrasi üm'ünü büsbütün söndürmek ve basını sindir- mek bakımlarından fayda mülâhaza et- mektedir.

İktidar partisinin kendi mensupları kanun dışı bazı tertiplere girişip de bu tertipler başarısızlığa uğrayınca, iktidar- ını müşkül durumdan kurtarma gayre- tiyle, o tertipler için de yayın yasakları konulup gazeteler sansür edilmektedir.

«Yayın yasağı», «zabıttan çıkarma» gibi adlar altında, sansür, bugün, Tür- kiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarına kadar teşmil edilmiştir.

İktidar, halk tarafından duyulmasını kendisi için siyasi bakımdan mahzur- lu gördüğü Meclis konuşmaları hakkın- da, Anayasaya ve İçtüzüğe aykırı ola- rak «zabıttan çıkarma» kararları al- maktaki; öylece, zabıttan çıkarılan ko- nuşmaların, içlerinde en küçük bir suç unsuru bulunmasa bile yayınlanmasını önlemek için, gazetelerin gözünü kor- kutmağa çalışmaktadır. Üstelik bunun- la yetinmeyip, muhalif milletvekillerini- nin zabıttan çıkarılan sözlerini, Devlet Radyosu ve başka iktidar vasıtasıyla, o milletvekillerine karşı husumet uyandı- racağını umduğu bir şekilde halkoyuna aksettirmektedir.

Bir yazı, demec veya bildiri hakkın- da yayın yasağı konulabilmesi o yazı, demec veya bildiri hakkında kanunî ta- kibata geçilmesi şartına bağlı bulundu- ğu halde, muhalefet partilerinin, hakla- rında dâva açılması imkânsız bulunan Meclis Gruplarınınca yayınlanmış bildi- rileri için bile yayın yasakları konul- maktadır.

Bütün bu tertiplerin sonucu olarak gazetelerde sık sık rastlanan beyaz sü- tunlar, rejimin yeni bir yüz karası ol- muştur.

Sansürden kurtuluş'un 51 nei yıldö-

nümünü, Türk basını, ve basın hürriye- tinin değerini anlamış Türk halkı, bir bayram günü olarak kutlayacak yerde, bir yas günü olarak idrak etmişlerdir.

Lozan ve İktidar Partisi

“Düşüncelerin karar safhasına ulaştığı zaman, senden, mazide olanları hatırlamamı isterim.”

NEHRU

Son dokuz yılda, iktidar partisinin milletimizi alıştırmak istediği yeni bir toplum hayatı anlayışına sahip olduğun- nu, artık öğrenmiş bulunuyoruz. Bu anlayışını toplumumuza kabul ettirmek için giriştiği mücadele, geniş ölçüde ba- şarısızlıkla bitmiştir. Cumhuriyetin muhtevassından, âdetlerinden koparmak istediği her parça için, kendi gücünden küçümsenmeyecek ölçüde kayıplar ver- mek zorunda kalmıştır. Millette gördü- ğü direnme, Cumhuriyet'in getirdiği yeni nizam anlayışını, yeni toplum kıy- metlerini, yeni yaşayış tarzını savunma, dünyanın herhangi bir ülkesinde olsa idi, mesuliyet sahiplerini irkiltirdi. Fak- kat hergün bir yeni olay, iktidar parti- sinin Türk toplumunu, millet olarak yoğuran ruha aykırı hareketine şahit olmada, toplumu bir arada millî bir varlık olarak tutan bağları kesme mahi- yetindeki fiilleriyle, hüznle karşılaş- maktadır. Sanki Lozan; harp meydanla- rında dökülen kanların bir neticesi de- ğilmiş, sanki Lozan, canlı olarak meza- ra gömülmek istenen bir milleti, bu ebe- di sükûttan çekip çıkaran, Türk bağımsızlığını dünya milletlerine kabul etti- ren, siyasi ve sosyal millî birliğimizi gerçekleştiren, harp meydanlarında can veren şehitlerin, emellerinin içinde ebe- di olarak yaşadığı, ulaşmak istenilen millî bir sonuç değilmiş gibi, bu ülke- de mevcut iktidar valilerine anılma- sına müsaade edilmiyor. Bunun toplum hayatında açtığı yaraların sonuçları, temenni edelim ki, gelecek nesillerde görülmesin. Bir milleti, millet yapan faktörlerin başında, geçmişte müşterek olarak geçirilen felâketler, kazanılan zaferler ve başarılar, gelecekte aynı şeyleri yapma azmi ve birliğidir. Bir toplum ki, mazinin elemelerine açık bir saygı ile eğilmezse, zaferlerini heyecan- la kucaklamazsa; milleti, millet yapan

mânevi varlığını, kütleleri birbirine bağlayan, bağlarını kaybetmiştir. Böyle bir toplum halde, birlikte büyük işler başarma iradesine sahip olamaz.

D.P. iktidarının tutumu, partizan idaresinin millet hayatımıza sokmak istediği zehirler, millî varlığımızın temel- lerine yönelmek istidadındadır. Arka- sında bir epopesi olmayanların, aşağı- lık duygularına kapılarak, tamamen millî hislere aykırı istikâmette seyret- meleri, kendileri için de, milletimiz için de yakışsız bir hâldir. Her zafer, şüp- hesiz ki aziz milletimizindir. Fakat ta- rihi bir hakikattir ki, zaferler kahra- manlarının ismiyle anılır. Bir insan o kahramanlara karşı iyi duygular taşı- mayabilir, fakat saygısızlık edemez. Çünkü bu millet viedasını incitir, çün- kü bir cepheleriyle onlar millete mai olmuş insanlardır. Onların adını an- dırmamak için, millî olaylara duygu- suzca kalmak, millî olayları benimse- mek gibi bir mâna taşıyabilir.

Bu; ancak millete müsbet hizmetler yapma gücünden mahrum insanlara ya- raşır. Bizi birbirimize bağlayan bağlara saygı göstermezsek, millet olarak, saygı gösterecek ortada ne kalır?

Muhalefet lideri millî bir kahraman- dır; sevmiyenler de saygı duymak zo- rundadır. Şu hakikati kabul etmeliyiz ki, milletin dökülen kanlarını boş çı- karmamış, içinde kendisinin de ebedi- yen yaşayacağı Lozan'ın, Aziz Ata- türk'le birlikte yaratıcısıdır. İktidar bu gerçeği kabul ettiği gün, kendisi taş devrini, millet te hayret devrini geride bırakacaktır.

Korku Tesanüdü

Bir D.P. Milletvekilinin yaptığı ko- nuşma, bu partinin içinde bulunduğu, ruh haletini göstermesi bakımından son derece önemlidir. Sayın milletvekili; ik- tidardan düşme ve hesap verme korku- sunu, bir tesanüt silâhı olarak kullan- mıştır.

Bu iki yönden hatâlıdır. Evvelâ, mensup olduğu partiyi, fikir ve kanaat birliği olmayan bir topluluk olarak gös- termesi, ikincisi; bu partinin bütün ü- yelerini, D.P. içinde küçük bir azınlık teşkil eden zümrenin, mesuliyetine or- tak göstermesi bakımından.

İnanıyoruz ki, D. P. içinde henüz, memlekete müsbet hizmetler yapabile-

cek, ideal ve kanaat sahibi insanlar mevcuttur. Fakat iktidarın kilit noktasını tutanlar, bu insanlara gereken imkânları vermemektedir. Kadrolara taze kan akmasını tıkayan bu zümre, D. P. yi fikri temelden mahrum, yalın kuvvete dayanarak oturan bir parti haline getirdi. Liderlere sadık ve itaatın, tek aranılır unsur olarak, benimsenmesi, iktidar partisi içindeki istidat ve zekâları öldürmektedir. Sadakatın ve itaatın ölçüsü de pek açık değil. Ancak, iktidar partisi içinde yükselmenin şartının bu olduğu, bilinen bir husustur.

Kimsenin, bütün D. P. üyelerinden hesap sorulacağını beyan ettiğini hatırlamıyoruz. Çok küçük bir azınlığın, kanun dışı hareketlerinin, yetkili organlar önünde hesabını vermesi; hem; hukuk devletinin gayet normal bir neticesi, hem de; rejimin geleceği bakımından iktidara da ürkülmemesi gereken bir husustur. Fakat, iktidar partisinin idare kadrosu, bu partiyi fikir ve idealden yoksun kıldığı için, Partinin bugün, fikri ifade eden, bir program etrafında, o programı gerçekleştirmek için toplanmış topluluk olarak değil, bir korkunun bir araya getirdiği insanlar olarak takdimi anlaşılabilir. Yalnız unutulmamalıdır ki korku ile ebediyen yaşanılmaz. Bir gün D.P. kütlesi de bunu böylece kabul edecektir.

Bütçe Durumu ve Ek Ödenekler

20 Temmuzda Büyük Millet Meclisi ara seçimlerinin tehirini müzakere edip kabul ettikten sonra, gece yarısına doğru, Bayındırlık Bakanlığı bütçesine 60 milyon lira ek ödenek verilmesi ile ilgili bir kanun tasarısı getirilmiş ve kabul edilmiştir.

İçinde bulunduğumuz bütçenin büyük bir açık vereceği muhakkaktır. Mart ve Nisan aylarına ait vergi tahsilâtı rakamları bütçede yer alan tahminlere nazaran çok düşüktür. Eğer 1956 - 60 bütçe yılı içinde ortalama aylık vergi tahsilâtı, 1959 Ocak - Nisan devresinin ortalama aylık vergi tahsilâtı civarında kalacağı kabul edilirse, — haddizatında bu faraziyede bulunmak bedbinlik değil, belki nikbinliktir —, bütçe açığı en az 1 milyar lira civarında olacaktır. 1959 - 60 yılı bütçe kanununda muvaka-

kat Hazine açıklarını kapatmak üzere hükûmete, Merkez Bankasına 350 milyon liralık kısa vadeli Hazine bonusu kırdırmak yetkisi verilmişti. Ancak bu suretle elde edilen avansların aynı bütçe yılı içinde Merkez Bankasına iadesi gerekiyordu. Bu borcun iade edilmiyeyeceğini ve bütçe açığının kapatılmasına tamamen tahsis edileceğini farzetsek dahi, bugünkü vergi tahsilâtı muvacehesinde, Hazine, yine 600 - 700 milyon lira civarında bir açığı kapatmak problemi ile karşı karşıya bulunmaktadır. Bu şartlar altında yapılacak yegâne şey, daha evvel de FORUM'da ileri sürdüğümüz gibi, başta Bayındırlık masraflarında olmak üzere, yatırım harekâmlarında 400 - 500 milyon liralık bir kısıntı yapmaktır. Hükûmet, malî istikrarı muhafaza etmek istiyorsa bundan başka yol yoktur.

Halbuki hükûmet ne yapmıştır? Bayındırlık bütçesinde bir kısıntı yapmak şöyle dursun, bilâkis 60 milyon lira bir ek ödenek istemiş ve isteği Meclisçe kabul edilmiştir. Hükûmetin bu hareket tarzı, esas itibarıyla malî istikrara ehemmiyet vermediğini, bütçe açığına aldırış etmediğini göstermektedir.

Böylece, D.P. iktidarında, malî ve iktisadî stabilizasyonu gerçekleştirmek niyet ve ehliyetinin bulunmadığına dair bu sütunlarda müteaddit vesilelerle ileri sürdüğümüz fikirler maalesef bir defa daha teyid olunmuştur.

Bayındırlık bütçesi için istenen ek ödenek ne maksatlar için sarfedilecektir? Ek ödeneği karşılayacak kaynaklar hangileridir? Hayatî ehemmiyette olan bu mevzular geceyarısına doğru görüşülen kanun teklifi müzakeresinden anlaşılmalıdır. Bu şartlar altında hükûmet teklifinin kabul edilmesi için rey vermiş olan Meclis çoğunluğuna mensup milletvekilleri murakabe vazifelerini maalesef lâyıkıyla yerine getirmemişlerdir.

Bedelsiz İthal Meselesi

Malûm olduğu üzere, kısa bir müddet evvel hükûmet, kararname ile dış ticaret rejimini tâdil ederek bedelsiz ithalâta yeniden müsaade vermiştir. Kararnamenin neşri tarihinden itibaren, kotalara dahil olan mallar, lisans veya dövize müteallik hiçbir formaliteye tâbi tutulmaksızın, ithal edilebilecek ve

bu şekilde ithal edilen mallara ait dövizlerin kaynağı hakkında ithalâtçıya herhangi bir sual sorulmayacaktır. Anlaşıldığına nazaran, hükûmetin maksadı, ithalâtı çoğaltmak ve dışarda bulunan Türk sermayesinin bir kısmının, mal şeklinde memlekete dönmesini temin etmektedir.

Mevcut şartlar altında bu maksadın gerçekleşmesi mümkün müdür?

Meselenin bir hukukî, bir de iktisadî ciheti vardır.

Kararnameye göre, ithal edilen mallara müteallik dövizlerin menşei sorulmayacaktır. Diğer bir deyişle, dışarıda mevcut olan dövizler, karaborsa veya kaçakçılık yolu ile biriktirilmiş olsa dahi, mal ithal etmek üzere bunlardan serbestçe istifade edilebilecektir. Diğer taraftan, Türk Parasını Koruma mevzuatına göre kaçakçılık suçtur ve ağır cezaları muciptir. Bilindiği üzere, son zamanlarda, birçok banker ve tüccar bu suç dolayısıyla tevkif edilmiş ve hâlen adaletin hükmünü beklemektedir. Bu bakımdan bedelsiz ithal kararıyla Türk Parasını Koruma mevzuatı arasında açık bir ziddiyet mevcuttur. Bir taraftan mazide yapılmış veya hâlen yapılmakta olan para kaçakçılığı faaliyeti şiddetli cezalara mevzu teşkil ederken, diğer taraftan aynı faaliyetin mahsulü olan dövizlerle getirilecek malların hesabı sorulmamaktadır.

Hukukî ve hattâ ahlâkî zaviyeden, böyle bir tezadın müdafaası mümkün değildir. Bir iş ya suçtur ve o zaman her ne surette olursa olsun resmî makamlara takibedilmelidir. Veya suç olmaktan çıkmıştır ve o zaman bu işe müteallik eski ve yeni bileünle faaliyetler cezayı mucip olamaz. Bu itibarla, bedelsiz ithal kararının hukuken ve ahlâken sakat olduğu barizdir.

Sakat olmasına ilâveten, para kaçakçılığına dair hukukî rejim hakkında mevcut şüpheler ve tereddütler, bedelsiz ithal kararnamesinden pratik faydaların hasıl olmasına engel teşkil edecektir. Filhakika, kararnamede, her ne kadar dövizlerin menşeinin sorulmayacağı tasrih edilmiş ise de, ithalâtçıların bu hükme inancıklarını ve bedelsiz ithal yolu ile büyük ölçüde ithalât yapacaklarını kabul etmek mümkün olur mu? Kanaatimizce, kaçakçılık mevzuatı Demokles'in kılıcı gibi askıda bulduğuşa, kararnameden istifade etmek isteyenler mahdut ölçüde kalacaktır.

Bedelsiz ithalâtın iktisadî cephesine gelelim : Malûm olduğu üzere, serbest

borsa veya diğer tâbiriyle karaborsada, doların riyatı hâlen resmî kurun hayli üstündedir. Doların resmî kuru 9 lira iken, serbest borsada kur 14 lira civarındadır. Diğer bir deyişle, resmî kur ile serbest kur arasında %55 nispetinde bir fark vardır. Bedelsiz ithalât yapacak olan kimse, ithal edeceği malda doların kıymetini 14 lira üzerinden hesap edecek, çünkü serbest borsada 14 lira üzerinden doları için alıcı bulabilecektir. Binaenaleyh, bedelsiz ithal yolu ile gelecek olan malın fob fiyatı, kotadan gelen malın fob fiyatına nazaran yüksek olacaktır. Şu halde, bedelsiz ithalât, kotalardan gelen malların dahilî talebi tatmin edemediği hallere inhisar edecektir. Bazı mallar bakımından (yedek parça), böyle bir durum mevcuttur. Ancak burada yeni bir mesele mevzuubahistir. Bugün, Millî Korunma mevzuatı halen mer'î olduğuna göre, aynı malın iki farklı fiyata satılması mümkün müdür? Bu hal, karaborsanın faaliyetini yeniden teşvik etmez mi?

Şunu düşünmeliyiz : Bugünkü şartlar altında, Türk ekonomisinde istikrar henüz teessüs etmediği gibi, doların resmî ile serbest kurunda büyük bir fark el'an mevcuttur. Nihayet idarenin tutumuna ve selâbetine itimat mevcut değildir. Bu şartlar altında, bedelsiz ithal kararnamesinden büyük ölçüde pratik faydaların tahassülünü beklemek beyhudedir.

Buğday Fiyatı ve Nakli Meselesi

Son günlerde Toprak Ofisin değirmenlere yaptığı buğday satışlarında Ofişçe talep edilen fiyatta kilo başına iki kuruşluk bir indirme yapılmıştır. Ayrıca Devlet Demiryollarının tüccara buğday nakli için vagon tahsis etmişliği de haber alınmıştır. Buğday ile ilgili bu olayların üzerinde kısaca durmak istiyoruz.

Malûm olduğu üzere, Toprak Ofisi İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerin ekmeçlik buğday bakımından iâşesini temin etmekle mükelleftir. Toprak Ofisi çiftçiden satın aldığı buğday fiyatına, kendi masraflarını karşılamak üzere muayyen bir ilâve yapar ve şehirlerin ekmeçlik buğdayını bu fiyat üzerinden değirmenlere satar. Haziranda

buğday fiyatlarına %25 nispetinde bir ilâve yapıldıktan sonra, değirmenlere buğday satış fiyatı da aynı nispette yükseltilmiş ve böylece buğdayın alım fiyatındaki değişme ekmeç fiyatlarına aynen aksettirilmiştir. Fakat bu arada firmalar maliyetlerin yükseltilmiş olduğunu ileri sürmüşler ve unun alım fiyatları ile ekmeç için yeniden tesbit edilen satış fiyatları muvacehesinde masraflarını kapatamadıklarını söylemişlerdir. Firmaların haksız görünmeyen bu talepleri karşısında iki şeyden birini yapmak icabediyordu: Ekmeğin fiyatını yeniden yükseltmek veya ekmeçlik için kullanılan buğdayın fiyatını indirmek. Toprak Ofisin buğday satışında iki kuruşluk indirme yapması hükümetin ikinci şıkkı tercih ettiğini göstermektedir. Fakat bu şekilde hareket etmek suretiyle yeni bir mesele ortaya çıkmıştır: Toprak Ofisin buğday satışından varidatı azaldığına göre acaba bunun neticesinde kapatılamayan zarurî masraflar kısmı nasıl karşılanacaktır? Şehirlere ekmeçlik buğday satışının 300 bin ton civarında olduğu kabul edilirse, mezkûr fiyat indirilmesi dolayısıyla Toprak Ofisin hasılatında 6 milyon lira bir alçalma vuku bulacaktır. Toprak Ofis, artık emisyon mekanizmasından istifade edemeyeceğine göre, bu açık ne şekilde finanse edilecektir?

Buğday ile ilgili diğer haber, Devlet Demiryollarının buğday nakli için tüccara vagon tahsis etmemesine mütealliktir. Geçen sene de aynı usule başvurulmuş olduğu hatırlanacaktır. Bu kararın maksadı, buğday tüccarını zor duruma koyarak, çiftçi ve köylüyü mahsullerini Toprak Ofise satmalarını sağlamaktan ibarettir. Esas itibariyle mesele, Toprak Ofisin buğday alım fiyatının kifayetsizliği ile ilgilidir. Haziranda %25 nispetinde bir yükselme yapılmış ise, diğer maddelerin fiyatlarında vukubulan nisbî yükselmeler muvacehesinde, buğday fiyatları yine geride kalmaktadır. Ayrıca serbest piyasada buğday fiyatı, Toprak Ofisin fiyatına nazaran daha yüksek olma temayülindedir. B şartlar altında müstahsilin buğdayını satarken tüccarı tercih etmesi fazlasiyle muhtemeldir. İşte vagon tahsisine ait karar bu endişeden mülahemdir. Bu olaylar ekonomide fiyat istikrariyle serbest piyasa mekanizmasının henüz teessüs etmediğini göstermektedir.

İktisadi Tedbirler Kanununun Uyandırdığı Reaksiyonlar

Malûm olduğu üzere, hükümet Millî Korunma Kanununu kaldırmağa karar vermiştir. Millî Korunma Kanununun yerine ikame edilmek istenen «İktisadi Tedbirler Kanunu» esas itibariyle ismi değiştirilmiş ve bâzı bakımlardan daha da şiddetlendirilmiş bir Millî Korunma Kanunundan başka bir şey değildir. FORUM'un geçen sayısında çıkan bir notta bu husustaki düşüncelerimizi belirtmiş ve İktisadi Kanununun gerisinde bulunan müdahaleci ve otoriter zihniyeti, misalleriyle göstermeğe çalışmıştık.

Bundan takriben bir yıl evveline kadar devam etmiş olan siyasî hava ve efkârı umumiyenin tutukluğu bugün de hâkim olsaydı, herhangi bir teşekkül veya şahıs hükümetin bu yeni tasavvuru hakkında sesini yükseltmez, arzusunun ifadesi olan tasarı da Meclis çoğunluğu tarafından kabul edilerek kanun haline gelirdi.

Şayanı memnuniyet olan ve üzerinde durulması icabeden husus, bugün işlerin artık bu şekilde cereyan etmemesidir. Hükümetin tasarısının gazetelere intikal edeli beri muhtelif teşekkül ve şahıslara, bu tasarımı protesto etmek için seslerini yükseltmişlerdir.

Ticaret Odaları Birliği Genel Sekreteri Cihat İren, Birliğin neşriyat organı olan İktisat Gazetesinde bir makale yayımlanarak tasarının zihniyetini açıkça tahlil etmiş ve bunun Millî Korunmanın devamından başka bir şey olmadığını söylemiştir.

Mesele, İstanbul Ticaret Odasında da ele alınmış ve tasarı ağır tenkidleri mucip olmuştur. En son olarak, İzmir Ticaret Odasının yaptığı fevkalâde bir toplantıda Kanun projesi üzerinde durulmuş ve serbest ticaret esasları ile bağdaşmayan tasarı maddeleri şiddetli şekilde tenkid edilmiştir.

Mezkûr reaksiyonlar memleketimizde sıhhatli cereyanların gelişmesi bakımından memnuniyet vericidir. Artık, hükümetin arzusunur diye aklı selime aykırı olan kanun tekliflerinin boyun eğilerek kabul edilmeyeceği anlaşılıyor.

Sosyal Politikanın Yükü

Demokrat Partinin muayyen bir sosyal politikasının olmadığını FORUM birçok defalar belirtmişti. Devlet ve hükümet idaresinde herhangi bir program ve prensibe bağlı kalmıyarak her şeyi gelişigüzel ve ileriye düşünmeden idare etmek itiyadında bulunan bu parti, Halk Partisinden devraldığı ve sosyal haklar ve hürriyetler bakımından gerilere doğru getirdiği sosyal politikayı şimdi garip şekillerde finanse etmek yoluna da yönelmiştir.

Bilindiği üzere memleketimizde sosyal politikanın tatbik sahası 1936 tarihli İş Kanunu ile hudutlandırılmıştır. Bu kanun dışında bir iki kanun — Deniz İş Kanunu ve Basın mensupları hakkındaki kanun — sosyal politikanın tatbik sahasını çok mahdut ölçüde genişletmiştir. Buna rağmen memleketimizde sosyal politika mevzuatının kapsadığı işçilerin yekünü 600.000 kadardır. Devlet mevcut sosyal politika mevzuatını yürütmek için umumî bütçeden yalnız 6 milyon lira tutarında bir tahsisat ayırmaktadır.

Sosyal sigortalar işçi ve işverenlerden alınan primlerle finanse edilmektedir. Bu sigortaların finansmanında, millî gelirin bir kısmının yeniden tevzii gibi bir gaye taşıyan ve sosyal adaletin sağlanmasında bir vasıta olan finansmana Devletin iştirâki primleri hiçbir zaman düşünceler arasında yer almamaktadır. Buna mukabil İşçi Sigortalarının müstakbel vecibeleri karşılığı olarak birikmiş fonları, bir çok defalar ve tamamiyle politik maksatlarla kullanılmakta, yersiz, mânasız, sırasız ve bugünkü iktisadî konjonktür şartları altında izahı mümkün olmayan yıkım ve sözümler ona imar hareketlerine tahsis olunmaktadır. Bu fonların yatırım işletmelerinde riayeti gereken prensipler tamamiyle bir tarafa bırakılmaktadır. Devlet bu entitüsyonel tasarrufları esas gayeleri dışında kullanmak itiyadını edinmeye başlamıştır.

Enflasyonist iktisat politikasından, tabii olarak en fazla ücretler müteessir olmuştur. Şimdi, enflasyonun en fazla ızdırabına maruz kalan insanlar işçiler sigorta primi olarak ödedikleri paralarla büyük şehirlerin, belediye faaliyetlerini finanse eder bir duruma getirilmiş-

lerdir. Bu herkesin kolay kolay anlaşılmayacağı bir sosyal politikadır.

Bu tersine sosyal politikanın yeni bir tezahürüne 15 haziran tarihli Resmî Gazetede yayınlanan bir kanunla şahit olmaktadır. Bu kanun İş ve İşçi Bulma Kurumunun masraflarının İşçi Sigortaları Kurumu tarafından finanse edilmesi gayesini göstermektedir. Şöyle ki, İşçi Sigortaları Kurumunun gelirlerinin yüzde 0,5 i İş ve İşçi Bulma Kurumuna tahsis edilmiştir. Milleterarası taahhütlerimize ve gürülen hizmetin mahiyetine aykırı olan bu kanunun kabul edilmesinin sebeplerinin başında gene yıkım - imar faaliyetleri gelmektedir. Zira hususî idareler ve belediyeler İş ve İşçi Bulma Kurumuna ödemeleri gereken hisselerini ödiyememektedirler. Böyle bir durumda en normal yol, bir âmme hizmeti olan işe yerleştirmeyi, Devletin umumî bütçesinden finanse etmektir. Fakat bu yola gidilmemiş ve muayyen hizmetlerin ve hakların bir karşılığı olarak işçi ücretlerinden kesilen paraların bir kısmı bir Devlet vecibesi olan iş ve işçi bulmaya tahsis edilmiştir. Sosyal sigorta gelirlerinin İş ve İşçi bulma hizmetlerini finanse etmesi başka taraflarda görülen bir şey değildir.

Diğer taraftan, böyle bir finansman yolu memleketimizde onanmış bulunan ve İş ve İşçi bulma hizmetlerinin tanzimine ve paralı iş bulma bürolarının kapatılmasına dair 34 ve 96 sayılı iki milletlerarası çalışma sözleşmesinin maksat ve prensiplerine de tamamiyle aykırıdır. Zira bu yeni finansman şekli ile iş ve işçi bulma hizmeti dolambaçlı bir şekilde bir bedel karşılığında ifa olunur bir duruma getirilmiştir. Yeni kanunla iş ve işçi bulma geniş ölçüde işçi ücretlerinden finanse edildiğinden hizmetini para karşılığında yapar bir mahiyet almıştır ve bunu yapan da bir âmme müessesesi olan İş ve İşçi bulma bir aracı durumuna gelmiştir.

Demokrat Parti iktisadî ve içtimaî tutumu ile tamamiyle muhafazakâr, büyük gelirlerin menfaatlerini temsil eden, sosyal adalet prensiplerinden ve düşüncesinden tamamiyle uzaklaşmış bir teşekkül haline gelmiş bulunuyor.

Gece-kondu Meseleleri ve İmar

Görülmemiş imar hareketleri devam etmektedir. Büyük şehirlerimizde, gecekonducularda yaşayanlarla, bu şehirlerin diğer kısımlarında yaşamakta olanlar arasındaki oran gecekonducular lehine büyük değişimler gösterirken; buldozerler yolları alçaltıp yükseltmekle uğraşmaktadır. Meselâ, Ankara'da gecekonducularda yaşamakta olan vatandaşlar üçyüz bini bulmuş, belediye personelinin aylıklarını veremez hale gelmişken; Kaşımözalp - Gazimustafakemal Bulvarının seviyelerinde düzlemeler yapmak için büyük paralar harcanmaktadır. Üstelik, yollarda yapılan bu değişikliklerin faydasının müsbet bir izahını kimse yapamıyacağı aşikârdır. İstanbulun meselâ su derdi dururken Vatan, Millet ve Yıldız caddelerini açmak; Ankara'daki yeni inşaatlara iki senedenberi bavagazı verilemezken, ihtiyaca lüzumu kadar cevap veren Atatürk bulvarını onarmak; hep ilk meseleler yerine halkın ihtiyaç listesindeki son meseleleri hattâ liste dışı işleri ele almanın sebebi anlaşılacak gibi değildir.

Gecekondu yapmak bütün dünyada ve bizde yasaktır. Bu gibi meskenlerden meydana gelen mahallelerin çoğalmasında şehirler için bir felâkettir. Meselâ Karşı şehrinin bugün %40 gecekonduculardan teşekkül ettiği, ve Pakistan hükümeti durumu düzeltmekten aciz kaldığı için; hükümet merkezini başka bir yere taşımayı düşünmektedir. Ankara'nın durumu da Karşı'den maalesef pek farklı değildir. 1950 den evvel başlayan, gecekonduculara tapu verme (bir taraftan da yıktırılmağa çalışıldığına göre), hem şehrin sıhhatine, hem de prensiplere aykırı bir harekettir. Bir de gecekonducularda yaşamakta olan vatandaşların, köylerine haber yollayıp, şehirde mülk sahibi olmaları için akraba ve hemşehrilerini çağırdıklarını düşünenecek olursak, nasıl bir çıkmaza girilmekte olduğu daha iyi anlaşılır.

Ayrıca bu, köyden şehire olan akınların iktisadî cephesine de büyük önem vermek lâzımdır. Büyük şehirlere, beklenmedik bir olayın hayatını değiştirebileceği zamanı ile göç edenler, müstahsil durumundan müstehlik durumuna geçmektedirler. Köylerinde önemli bir işi olmayanların böyle bir işe giriştiklerini farzetsek bile, şehirde ne yapacak-

tir. Bu geniş ölçüde münasebetleri normalleştirecektir. Ayrıca, Arap kültürüne vakıf, bölgeyi tanıyan, kariyerden yetişen, muktedir bir diplomatımızın, Büyük Elçi olarak Irak'a tayini, ihtilalin yıldönümü törenine katılmamız, bazı ticarî temaslar, atılmış müsbet adımlardır. Eğer Kasım'ı, Moskova'nın kucağına itmek istemiyorsak Kasım'a, Rusya'nın desteğine muhtaç olmadan ayakta durma imkânı yaratmaya, dostlarımızı ikna etmeliyiz. Orta Doğu olaylarına, daima petrol ve askerî açıdan bakan bir pdlitikamın, başarılı olamayacağı artık aşikâr olmuştur.

Nixon'un Moskova Gezisi

Amerika Başkan Yardımcısının Moskova gezisi, Rusya'ya bir sıcak hava baskını getirdi. Bu baskının buzları ne derece çözeceği, henüz bilinmiyor. Nixon'un, Amerika adına müzakerelerde bulunmayacağı, gerek Başkan Eisenhower, gerekse Dışişleri Bakanlığı tarafından, açıklanmasına bilhassa itina edildi. Öyle anlaşılıyor ki Amerika, Rusya ile tek taraflı görüşmelere girişmeyeceği hususunu teyid etmeği, müttefiklerin tesanüdü yönünden zarurî buluyor. Fakat NIXON'un işgal ettiği mevki ve bilhassa gelecekte Amerikan Cumhurbaşkanlığına seçilme ihtimali, onun seyahatine basit bir fuar açma gezisinin çok ötesinde önem vermektedir. Sahnenin arkasında olanların bilgilerine bakılırsa, gezi uzun zamandır itina ile hazırlanmış ve Mr. Nixon, bu gezi için oldukça uzun bir eğitime tabi tutulmuştur. Amerika ile Rusya arasında geçmişte ve bugün anlaşmazlık konusu bütün meseleler hakkında, eksperlerle çalıştığı gibi, Rusya'da atom sahasında göreceği herhangi bir hususu kıymetlendirecek kadar, nükleer ve feza otoriteleri tarafından gereken bilgi ile teçhiz edildiği bildirilmektedir. Yaltanın hatırası hâlâ Amerika'lıların hafızasında canlılığını taşıdığı için Amerika, Rusya ile yapılacak bir temasta son derece dikkatli bulunuyor.

Herhalde, Amerikan resmî çevrelerinin açıklamasına rağmen, Nixon'un hareketinden önce Başkanla başbaşa geçirdiği saatte, müsait hava mevcut olduğu taktirde, Nikita S. Khrushchev'e açacağı meselelerin tetkik edildiğine dair haberler üzerinde önemle durmak gere-

kir. Zaten gezinin birdenbire diplomatik bir misyon mahiyetini alması da bu sebepten olsa gerek. Nixon'la Sovyet Başvekili arasında, Amerikan fuarının açılışında geçen tartışma, Nixon'un öğrenmeğe çalışacağı hususlar hakkında bir fikir verebilecek mahiyettedir. Nixon, Rusya'nın Berlin ve silâhsızlanma hususunda gerçek niyetlerini ve Cenevre'ye ne derece anlaşma isteğiyle geldiklerini araştıracağı anlaşılıyor. Batı'da hâkim kanaat şudur ki, Sovyet Başvekili, Cenevre Konferansının başarılı bir sonuca ulaşmasına imkân vermeyecektir. Eğer bloklar arasında, bir anlaşmaya ulaşılacaksa, bunun bizzat kendisinin hazır bulunacağı bir zirve toplantısında gerçekleştirilmesi arzusu taşıdığı Khrushchev saklamamaktadır. Çünkü kendisi dahili prestiji bakımından, buna şiddetle ihtiyaç duymaktadır. Cenevre Konferansına da, zirve toplantısını mümkün kılma düşüncesiyle gitmiştir. Rusya isteklerini açıkça ortaya koymuştur; yabancı memleketler-

deki Amerikan üstlerinin terki, Amerika kuvvetlerinin yabancı ülkelere çekilmesi gibi. Fakat, karşılığında neye razı olacağını bilmiyoruz. Doğu Avrupa'dan çekilecek mi, Almanya'nın serbest seçilme birleştirilmesine razı olacak mı, Cenevre'de devam eden silâhsızlanma konusundaki görüşmelerde ne derece taviz verecek, hep meğhûlümüz olan hususlardır' Sonuç olarak diyebiliriz ki, Nixon bilhassa Mikoyan ve Frol R. Kozlov'un Amerika'yı ziyaretinden sonra, Amerikan iş muhitinde beliren Rusya ile ticaret yapma isteği ve bunun Rusya'da Amerikan halkının liderleri gibi dönmediği yolundaki kanaatleri, kesin olarak gidermeğe çalışacağı gibi, muhtemel bir zirve ve Cenevre Konferansının başarı şansı hakkında da kesin bir kanaat edinmek istiyecektir. Bu bakımdan, zirve ve Cenevre Konferansının kaderi, Nixon'un Başkan Eisenhower'e vereceği rapora bağlıdır denebilir.

İncelemeler

Niçin Türkiye ?

Fred FREY

(Geçen sayıdan devam)

Biraz Türkçe bilgisi, Türkiye'yi ziyaret eden kimseye, halkın meşhur misafirperverliğini gösterir. Hakikaten bu Amerika'lıların ve Türklerin müştereken sahiboldukları vasıfların en göze çarpanlarından biridir. Her ikisi de samimî ve sıcak bir şekilde misafirlerini düşünür, eğlendirmek ve tatmin etmek için ellerinden geleni yaparlar. Birçok memleketlerle mukayese edilince görüldüğü gibi bu, bir nezaket kaidesine uymaktan değil, insanın sahibolduğu iyi şeyleri misafirleriyle paylaşmak istediğinden, başkalarına kendi evinde iyi vakit geçirtmek zevkinden gelmektedir. Ayrıca Türk dostları ziyaretin en zevkli taraflarından biri Türk yemeklerini lokantalarda değil de, en iyi şekliyle Türk Evinde tadabilmektir. Türk mutfakları diğer bazı mutfaklar ka-

dar çeşitli olmayabilir, fakat incelik, yüksek kalite ve orijinallik vasıflarına sahiptir. Tanıdığım birçok Türk hanımı sanat eseri olarak vasıflandıracak yemekler yaparlar. Şiş kebap gibi bazı Türk yemekleri, Amerika'da sevilmektedir; daha başkalarının da zamanla tanınıp sevilleceğini söyleyebilirim.

Misafirperverlik bahsinde birşey daha bilhassa hatırıma geliyor : *Çocuklar*: İki yılda Türkiye'de 20.000 milden fazla yol katettik; her ne kadar İstanbul'un arka sokaklarında münasebetsiz muamelelere maruz kaldıksa da, Kayseri'de otomobilimizin bazı parçaları çalındı ise de, hafızamda en çok yer eden hatıra, yol kenarında bizi selâmlayan, Karadeniz Bölgesinden geçerken bize şapkalarını çıkaran, Mersin yakınlarında görmek istediğimiz şeyleri bulmamıza yardım eden, bir seferinde yanlış yola gittiğimizi söylemek için arkamız

dan yüzlerce metre koşan ve bu çeşit şeyler yapan nazik ve güler yüzlü çocukların hatırasıdır. Burada hakikaten küçük fakat, asla unutamıyacağım bir hâdiseyi hatırlıyorum. Modern batı cemiyetinin en iyi vasıflarından biri, birçok münasebetlerinde gayrişahsî olmasıdır. Meselâ Türk gazetelerinde çıkan doktorlara teşekkür yazıları, oldukça garip görünür. Amerika'da doktor hasta münasebeti daha gayri şahsîdir; bir kimse doktora şahsen teşekkür edebileceği halde, açık bir teşekkür onu sıkır, çünkü doktor sadece vazifesini yapmıştır, aynı şeyi herkes için yapmaktadır. Umumiyetle nahos değil de faydalı olduğu halde bazan bu gayrişahsîliğinde olmadan götürülmemesi gereken şakalara da götürmekte ve bundan zarar görmekteyiz. Bir sefer Adana'ya otomobile gidişimizi hatırlıyorum. Konuşarak otomobilin içinde Toros Dağlarından aşağıya iniyorduk; yoldan ara sıra yayalar geçiyordu, ama biz Batı'da alıştığımız şekilde onların dünyalarından makineyle ayrılmış olarak hiç dikkat etmiyorduk. Yol virajlı olduğu için yavaş gitmeye mecburduk. Bir dönemeci dönerken, gözüme esmer ve İngilizcede dediğimiz gibi (küçük) bir oğlan çocuğu çarptı. Bu küçük çocuk, arkası bize dönük olarak bodur, küçük çıplak bacaklarının bütün hızıyla yoldan aşağı koşuyordu. Ona bir insan olarak değilde, manzaranın parçası olarak şöyle bir baktım. Buna rağmen biz tam yanından geçerken elini kaldırdı, küçük tombul avucunda topladığı ve bize satmak istediği birkaç çiçek gördük. Biz geçipte yavaşlamayınca, yüzünde büyük bir üzüntüyle birden durdu. Ama biz dikkat etmemiştik ve fark etmedik Yanından geçip öbür dönemece yaklaşınca, gördüğümüz şuurunda öylesine yer etti ki, bir daha içinden çıkarıp atamıyacağıma eminim. Bu küçük bize birkaç kuruş değerinde, bizim için kıymetsiz, fakat onun için önemli olan birkaç kuruş değerinde çiçekleri satmak için bu kadar yorulmuştu. Böyle hakiki bir gayret, hele küçük bir insanda, mutlaka mükâfatlandırılmalı idi. Bizim etrafımızdakilerle gayrişahsî alâkamız, bizi yanlış yola götürmüştü; bu, benim hiç unutamıyacağım bir ders olmuştu. Birçok sahalarda *gayrişahsîlik*, şahsiyet ve aileden ziyade kaabiliyete önem verme iyidir, ama bir insanın bunu fazla ileri götürmemeyi temin için değişik bir muhite girmesi de iyi bir şeydir.

Türkiye'ye gelirken hemen, doğruca Ankara'ya gittik. İlk görüşte Orta Anadolu yaylasının çıplaklığı bizi şaşırttı, zannederim bunun esas sebebi ağaç yokluğuydu. O zamandanberi gelecek sefer görmeyi tasarladığımız Doğu vilâyetleri hariç, Türkiye'de binlerce kilometre yol yaptık. Bu memleketin ne kadar çok çeşitliliğe ve şahâne güzelliğe sahibolduğunu öğrendik. İnsanın İskenderun'dan Hopa'ya bütün sahil boyunca kolayca seyahat edilebileceği gün gelince, bu dünyanın en büyük seyahatlerinden biri olacaktır.

Türkiye'ye gelmeden evvel konfor eksikliği, pislik ve yemek güçlükleri hakkında çok şey dinlemiştik. Bunların hemen hemen hepsinin yanlış olduğunu gördük. Türkiye'nin batı yarısında kötü şartlar korkusu yüzünden seyahat etmemek için hiçbir sebep yoktur. Birçok yerlerde hiç olmazsa bir tane memnun edecek ve temiz bir yer işleten bir oteli bulunmaktadır. Bu kimselere ben sadece iki tavsiyede bulunacağım. Bunlardan birincisi evvelden yer ayırtmaya daha çok dikkat edilmesidir.

Türkiye'ye ilk geldiğimizde birçok defa şehirlerarası telefonla oda ayırttım, gittiğimizde odamızın hazır olacağını söylediler. Gelipte otel kâtibine müracaat edince (meselâ İzmir Kordon Oteli'nde), telefon etmediğimizde, otelin böyle bir konuşma yapmadığında ısrar etti. İnsanın masraf ederek ayırttığı odayı bulamayıp ortada kalması, ayrıca bir kimsenin doğru söylülüğü bahis mevzuu olunca hiç hoş bir durum değildir. Bu oda ayırtma meselesi bir müddet sonra öyle hale geldi ki, artık evvelden telgraf veya mektup gönderip otelden yazılı cevap istiyorum, cevap almazsam gitmiyorum. Muhakkakki bu durum kolayca değiştirilebilir. Meselâ eğer bir Otel Sahipleri Birliği mevcut olsa, bu müessese şikâyetlerin yapılacağı bir bölüm kurup tanıtırsa bir çare bulunabilir. Böyle bir çarenin bulunması da herkesin menfaati icabıdır.

İkinci tavsiye de aynı derecede önemlidir. İstanbul ve Ankara dışında, Türkiye'de iyi bir binaya dikkatli idarecilere sahip, oda ayırıp sözünde duran ve iyi yemek veren oteller vardır. Fakat bunlarda hemen daima Türk hayatının başka cephelerinde de görülen bir eksikliğe, bu hususta üstad olan Fransızların "sıklık" dedikleri stif eksikliğine rastlanır. Bu artistik bir kabiliyetsizlik değildir, çünkü Türkiye

bilgili bir ziyaretçiyi sanatkâr ve desinatörlerinin kabiliyetleriyle şaşırtır. Bu sadece halkın günlük hayatta herşeyin yalnız fonksiyoner cepheleriyle meşgul olmasından ileri gelir. Tipik iyi bir Anadolu otelinde, meselâ yatak, sehpa, perde birkaç başka eşya bulursunuz. Fakat bunlar uygun ve hoş giden bir bütün olarak tertiplenmemiştir. Aynı parayla perdeler, yatak örtüsüne uyabilir, duvarın rengi onlara uygun seçilebilir, okumak için bir lâmba, yere pahalı olmayan renkli bir halı temin edilebilir. Döşeyişte mümkün olduğu kadar çok Türk malı kullanılmalıdır. Fakat bu iş için biraz yaratıcılık elzemdir, otel sahibi çok defa işini, misafirini memnun etmekten ziyade yatacak bir yer vermek olarak telâkki etmektedir.

Bu değişikliği kolaylaştırmak için Basın Yayın ve Turizm Vekâleti'nde otel sahibi şahısların, otellerini geliştirmelerine yardım edecek bir kısım bulunması iyi bir fikir olabilir. Bu kısımda birkaç ev içi dekoratörü bir mimar, bir reklâmcı v.s. bulunmalı, parasız tavsiye verilmelidir, bunlara uyan otel sahiplerine birçok ikazlarda bulunulabilir. Bu şekilde sermaye azlığı işe karışmadan Türkiye, orada bulunan yabancıları seyahate teşvik edecek ve fazla turisti çekecek bir duruma girebilecektir. Bu durum bugünkü Türkiye'de seyahat etmenin büyük güçlüklerinden birini ortadan kaldıracaktır; umumiyetle temiz olmasına rağmen Türk oteli içinde uzun zaman geçirilebilecek güzel bir yer değildir. Bu derece güzel ve tarihî bakımdan enteresan olan Türkiye'de başka bakımlardan iyi otellerdeki stil ve konfor eksikliği gibi kolayca halledilebilecek bir şeyin memleketi daha fazla turizmden ve turisti de Türkiye'yi ve halkını tammaktan alıkoymasını üzümlenecek bir haldir.

Batılılaşmadan daha önce bahsettiğim için Türkiye ile ilgisi bakımından bu hususta bana çok önemli görünen bir şeyden bahsedeceğim. Batılılaşmanın esas mânasını anlamamış olan birçok kimseyle karşılaştım. Hata hemen aynı tiptendir: Yanlış olarak görünüşü esas yerine koymaktadırlar. Batılılaşmayı teknik ilerleme, yüksek bir hayat seviyesi; demok-rasi, ilim, kültür. A.B.D., Fransa, Almanya ve ilh... olarak anlamaktadırlar. Halbuki bunlar asıl altta kalan hadisenin gösterileridir. Batılılaşmanın esası basit bir şeye dayanır. Dürüst zekânın insan problemlerine *tabiki*, ilim ve en-

düstrileşme, insanlar kendilerini bazı tabii hâdiseleri akıllıca ve dürüstçe ucelelemeye başlayarak ve bu çalışmalara müsait sosyal kurumlar meydana gelmeye yetecek kadar batıl itikat ve meyillerden kurtarabildikleri zaman başlar. Esaret siyasî ve son olarak sosyal eşitsizlik bu ameliye devam ettikçe gökmiye başlamıştır. Bunlar henüz tamamen ortadan kalkmamışlardır; ama biz köklerini ve nelerle beslendiğini öğrendiğimiz nisbette kaybolacaklardır. Bu sözlerimle Batıda meydana gelmiş olan ve halen devam eden hadiseyi anlamamın en iyi yolunu, bunu esasta dürüst insan zekâsının insan problemlerine tatbiki ve bu işin daha tesirli bir şekilde yapılabilmesi gerektiği için sosyal şarttan yaratılması vakasını anlamak olarak göstermek istemiyorum. Totaliterlik de bu yoldan doğmuştur. Çünkü bir cemiyetin, muayyen bir problemi, bu problem ister harp, ister ekonomi veya tabii ilim rekabeti olsun, muayyen bir zamanda halletmek üzere kaynaklarını seferber etme kabiliyetinin en yüksek derecesine çıkarma sistemidir. Fakat eğer demokrasi kısa bir devrede takribe uğramazsa, uzun bir devrede belki de daha tesirli olduğunu gösterecektir. Çünkü totaliterlik, oto-kritik mekanizmasını en düşük bir seviyeye indirmek pahasına muayyen bir problem veya problemler gurubunu halletmek için kuvvetlerini seferber eder; demokraside ise bu oto-kritik cihazı bütün kaynakların belli bir problemi veya problemler gurubu üzerinde teksif etme kabiliyeti pahasına en yüksek derecesine çıkarılmıştır.

Sonuç olarak esas muhit değişmediği müddetçe totaliterlik bir avantaja sahip olabilir. Fakat o muhit değişirse, demokrat bir cemiyetin, bu değişikliğin ve ona daha çabuk uyma mecburiyetinin farkına varması, böylece bir avantaja sahip olması muhtemeldir.

Benim fikrimce bunu sezgisiyle en iyi anlıyanlardan biri Atatürk olmuştur. Türk halkına verdiği direktiflerin esasını bence daima değişen şartlara uyma ihtiyacı teşkil etmiştir. Bu mânada bana öyle geliyorki, bazı Türkler ona karşı haksızlık etmişlerdir. Kendisini boş bir mermer büst, sözlerini sadece demir harflerle yazılmış yazılar halinde sokmak istemişlerdir. Kanaatimce yaşasaydı bundan üzüldü, canı sıkılırdı. Her halde o halkını sadece söylediği şeylere yazı olarak bakmasını istemezdi. İsterdi ki, onlar, kendi büyüklüğünün,

kendisini ve milletini; hayatın değişen şartlarına uydurmak cesaretine sahip olmasından geldiğini anlasınlar. Bu milletin söylemiş olduğu belli ve mahdut şeylere bağlı kalmamasını, bu değişen dünyaya hayatlarını uydurabilmek hususunda serbest oldukları şartları yaratmak için çalışarak verdiği misalden ders almalarını isterdi: İnanyorum ki şöhretin hakaretleri, zaten o şöhrete hiçbir vehile zarar veremeyecek hakaretlerden koruyan kanun yürürlükte kalmasına hiç ihtiyaç duyulmuyacak günün gelmesi herhalde onu çok sevindirirdi.

İnsan Türkiye'yi daha çok anladıkça normal olarak Batılı yabancılara kıran hareketlerden daha az alınır. Meselâ buraya gelişimizde halkın bana devamlı bakışından sıkıldığım çok olmuştur. Amerika'da böyle bir hareket kabalık hattâ hakaret sayılır. Önceleri birçok bakanlara tatsız birşey söylemek için kendimi çok zor tuttum. Fakat yavaş yavaş bu insanlar için yaptıklarımın normal olduğunu anladım. İyi yetişmiş kimseler çok barmazlardı, diğerleride sadece meraklıydılar ve meraklarını tatmin ediyorlardı. Bununla ne bir kabalık maksadı güdüyor nede bakışlarını öyle tefsir ettiğimi idrak ediyorlardı. İlgilendikleri zaman birbirlerinede aynı şekilde bakıyorlardı. Ben de sadece bir ecebi olarak onlar için enteresandım; nihayet, bu hal bize bakan insanları görmek için çıktığımız zaman vukubulduğuna göre şikâyete ne hakkım vardı. Yegâne fark aynı şeyi yaparken onların daha açık kalpli, bizim daha kapalı olmamızdı; mesele sadece bir memleketin âdetlerine dayanıyordu ve onları kendi memleketlerinde kendi âdetleri için itham etmeye sebep yoktu.

Türkiye'de alışmadığım yegâne şeyin uzun bir sosyolojik ismi var: «Yüksek nezaket kaidelerinin yabancılara tatbik edilmemesi.» Bunun mânası sadece şudur: Türkiye'de çok kimse kendilerine tamamen yabancı olan insana, (Sokaktaki insana) tanıdıkları kimseye göstermek mecburiyetini hissettikleri anlayış ve ilgiyi göstermemektedirler. Yabancıdan kasdettiğim; misafir yahut henüz takdim edildiğiniz kimse değildir. Böyle bir kimsenin haklarının tanınması hususunda takibedilen belli kurallar vardır. Bahsettiğim «yabancı» evvelece hiç görmediğiniz, bir daha görmeyeceğiniz, sokaktan geçen kimsedir. Benim müşahedelerime göre Türkiye'de nezaket

kaideleri ne derse desin bu insan, meselâ İngiltere'de gördüğü anlayışlı muameleyi görmemektedir. Sırada beklerken daima sonradan geldikleri halde öne geçen kimseler oluyor. Kalabalık saatlerde dolmuşa binmek için, çok defa erkeklerin kadınlara ittiklerini gördüm. Bir defasında da siyasî bir toplantıya gittiğimi hatırlıyorum; girişte halkın itişip kalkıştığını görünce yaralanan olacağımı düşünmüştüm. Aynı hal Ankara'da trafikte de görülmektedir. Köşeleri dönerken birçok şoförler yolun öte yanındaki araba için yer bırakmazlar, bu yüzden fena kazalar olur. Şehirler arasında kamyonlar bir otomobile yol vermezler. Umumiyetle gidiş geliş ayrı olan bir ana yolda ters taraftan yahut da gidiş geliş ayrı olmayan bir sokaktan tehlikeli bir şekilde araba sürerler. Yolda duraklıyan kamyon şoförleri koydukları takozları hiç kaldırmazlar ve arkalarından gelen arabaları düşünmezler. Bütün bunlar bir «şoför millet» ne yüklenemez. Ankara'nın trafik derdi sokakların genişletilmesiyle halledilemez. Hakiki hal çaresi arabalara ve şoförlere ehliyet verilmesinin daha iyi esaslara bağlanması, daha çok «dur» işareti ve trafik ışığı kullanarak trafik kontrolünün düzeltilmesi ve şoförlük nezaketinin bir hayli ıslah edilmesidir.

Tiyatroda geçide çıkmak isteyenlere halkın yol vermemesi, yahut birisi bir tabloya, vitrine bakarken başkalarının öne geçip kendilerinin de görmek istemesi, yolda insanların çarpışması gibi daha birçok misaller verebilirim. Türkiye'de ve başka birçok memleketlerde «aracı»ların fazla miktarda kullanılmasına kısmen sebep olan saygı kaidelerinin yabancılara teşmil edilmemesidir. «Aracı»nın vazifesi, bir kimseyi yabancı vaziyetinden kurtarıp insanı ne kadar hafif olursa olsun, daha iyi muameleye hak kazandığı bir duruma getirmektir. Bunları bilhassa tenkid olarak söylemiyorum. Tabiiyle söylediklerim bütün Türk halkına teşmil edilemez. Zaten arkadaşlarım Türkiye'de bu durumun değişmekte olduğunu söylüyorlar. Halk, önüne biri geçince geri çekilmek yerine itiraz etmeğe başlamıştır. Hattâ kendileri şahsen ilgili olmasalar da birisi bu çeşit muameleye maruz kalınca, itiraza kendilerini mecbur sayıyorlar. Eminim ki, bu hareket tarzı Türkiye'de zamanla değişecektir; bütün bu şeyleri de bilhassa artık «sokaktaki adam»

için ve onun haklarını aramak için harekete geçmek gibi nankör bir vazifeyi yapmaya başlayan cesur ve iyi insanları teşvik etmek için işaret ediyorum.

Şahsen benim için Türklerin en büyük meziyetlerinden biri iyi bildikleri şeyler hakkında realist olmalarıdır. Kendi kendilerini aldatmayı hiç istemiyorlar ve güçlülere de dürüstçe bakıyorlar. Fakat bu Yorkshire'lılar için söylendiği gibi hakikati söylemekten hoşlananlar için — bilhassa «tatsız hakikatler» denilecek tarzda — rahatsız edici bir realizm değildir. Normal olarak Türk gösterişten hazzetmez. Karagöz'de, Nasreddin Hoca'da, yahut Türk gazetelerindeki karikatürlerde görüldüğü gibi Türk mizahının çok güzel örnekleri değersiz insan gösterişinin meydana çıkarılmasına dayanır.

Realizm diye vasıflandırdığımız bu kendine karşı dürüst olma vasfının benzeri olan bilhassa üzerinde durmak istediğim bir başka vasıfları da vardır; buna İngiliz yazarı Bernard Lewis aşağıdaki parçada görüldüğü gibi dikkati çekmiştir:

«Realist Türkler daima kendi evlerinin efendisi oldukları için başkalarında görülmeyen realist bir değerlendirme ve kararlılık vasfını geliştirmeye muvaffak olmuşlar, kendi kararlarından ve bunların sonuçlarından doğan mes'uliyeti tereddütsüz kabul etme kabiliyetini elde etmişlerdir.» (Unity, and Variety in Muslim Civilisation - University of Chicago Press, 1955, pp. 312).

Lewis'in işaret ettiği ve benim bahsettiğim mânada realizm, bir milletin kendisini, olmak istediği gibi millet haline sokabilme kabiliyetidir. Amerika'da her şeyin üstünde değişik ve memnuniyet verici telâkki ettiğim meziyet budur. Türkiye'nin de aynı meziyete büyük ölçüde sahip olduğuna inanıyorum. Bu, kendini tanıma ve kendine verdiği değere göre, kendini bilerek değiştirme kabiliyetidir. Amerika'da hâlen benim ve bütün Amerikalıların beğenmediğimiz ırk tefrikinin mevuğiyeti gibi haller olduğu halde, bunun geniş ölçüde tenkidi ve değişmek için gittikçe artan bir karar ve gayret vardır ve muvaffak olacaktır. Amerikalıların gözleri, mazide değil, istikbaldedir. Amerika'da oto-kritiği teşvik eden ve haklı tenkid yapıldıktan sonra durmaya müsaade etmeyen, gelişmede ısrar eden millî bir düşünce vardır. Milleti olduğu gibi kabul etmeyip halkın istediği gibi bir millet yapmak

arzu ve istidadı vardır. Bu meziyeti büyük ölçüde Türkiye'de de buldum. Eğer muhafaza edilirse Türk halkının arzu ettiği istikbali herkesten evvel bu meziyet garanti edecektir. Fakat bu meziyet ısrarla ve şuurlu bir şekilde muhafaza edilmelidir; çünkü bugünkü Türkiye'de huzursuzluk verici hususlardan biri de bu nadir vasfın yanında oto-kri-

tiği boğmak, fikir hürriyetini kısmak, böyle bir milletin kendini yükseltme kabiliyetini baltalamak hususunda tesirlerin bulunmasıdır. Türk halkı doğuştan öyle büyük meziyetlere sahiptir. İstiyerek öyle fedakârlıklarda bulunmuştur ki gayesine yaklaştığı bir sırada yolunu tekrar kaybetmesi ölçüye gelmez bir felâket olur.

Hukuki Bakımdan Bedelsiz İthalât Kararnamesi

Yaşar KARAYALÇIN

«Türk parasının kıymetini koruma hakkındaki 14 sayılı karar»'a ek karar 13 Temmuz tarihli Resmî Gazete'de yayınlanmış ve «bedelsiz ithalat kararname» adıyla kısaltılan bu kararnameye ait Maliye Vekâletinin bir tebliği de ertesi gün, 14 Temmuz'da yine Resmî Gazete'de çıkmıştır.

Bu kararname ve tebliğe göre 1 Temmuz 1959 tarihinden 30 Haziran 1960 tarihine kadar «muvakkat bir rejim» ihdas edilmekte ve bir yıllık bu müddet zarfında ilân edilen veya edilmiş olacak ithal kotalarına giren malların, a) herhangi bir döviz tahsisine ve b) ithal müsaadesine ihtiyaç olmaksızın ithaline müsaade edilmiş bulunmaktadır.

Bu muvakkat rejimin gayesi kararnamede ve tebliğde açıkça ifade edilmiştir. Yarı resmî gazetelere göre bu kararname «memleket'imizin malî-iktisadî realitesini nazarı itibare alarak haricte Türklere ait bulunan bloke paraların karşılığında yurdumuza çeşitli malların girmesini sağlamak» maksadıyla hazırlanmıştır. (Meselâ 14 Temmuz tarihli Zafer Gazetesi).

Kararnamenin yayınlanması üzerine geçici bedelsiz ithalât rejiminin fayda ve mahzurları üzerinde iktisadî bakımdan çeşitli tahminler ileri sürülmüştür. Hükümet çevreleri bu muvakkat rejimden büyük faydalar temin edileceğini ümit etmekte ve bu suretle Merkez Bankası'na döviz transferi yapılmadan memleket'e bol miktarda çeşitli malların gireceğini beklemektedir. İlgili ticarî çevreler ise bu mevzuda tereddüt içinde bulunmakta ve bedelsiz ithalât sahasında henüz resmî çevrelerin bekledikleri bir hareket müşahade edil-

memektedir.

Bedelsiz ithalât rejiminin iktisadî olduğu kadar hukukî bir vechesi de vardır. Hattâ, kanaatimizce, bu muvakkat rejimin muvaffakiyeti her şeyden evvel hukukî durumun kat'i olarak açıklanmasına bağlıdır. Sermaye önce emniyet ister. Bu emniyet ise her şeyden evvel «hukukî» emniyettir. Yeni bedelsiz ithalât rejimi bu hukukî emniyeti sağlayabilmiş midir? Son kararname ile ortaya çıkan veya çıkabilecek başka hukukî meseleler nelerden ibarettir? Yazımızda bu meseleleri ana hatları ile incelemek istiyoruz.

..

Kararnamede de kullanılan bir terim olmasına rağmen bu muvakkat rejimde «bedelsiz» ithalât değil, belki «döviz tahsisini gerektirmeyen» ithalât bahis mevzuudur. (Tebliğ m. 1, f2'ye de bakınız). Döviz tahsisi yapılmadan mal ithaline bir yıllık bir süre içinde müsaade etmek demek ithal edilecek malların bedelini ödemek üzere yabancı devlet parasını Türk parası ile satın alınmasını kabul etmek demektir. Bu, yabancı paralara karşı talebi arttıran ve dolayısıyla serbest döviz piyasasının yükselmesi neticesini verebilecek bir tedbirdir. Serbest döviz piyasasında döviz arz kaynakları esas itibarile, a) Türkiye'de bulunan veya bulunmayan fakat Türk parasına ihtiyacı olan yabancılar ve b) herhangi bir sebeple yabancı memlekette döviz bulduran Türklere ibarettir. Yeni rejime göre mal ithal etmek istiyecekler ya bu kaynaklardan serbest döviz sağlayacak veya elinde döviz bulduranlar doğrudan doğruya mal ithal edeceklerdir. Türk

parasının kıymetini koruma hakkındaki 1567 sayılı kanun ve ekleri, döviz kaçakçılığını çeşitli cezaları gerektiren bir suç saymıştır. Bu rejimden faydalanacaklar serbest döviz piyasasından yani karaborsadan döviz temin edeceklerine veya Türkiye'ye getirmek ve satmak mecburiyetinde oldukları dövizleri kullanacaklarına göre kanunen yasak edilmiş bir fiil, idarî bir tasarrufla, hem de aynı kanuna istinat edilerek çıkartılmış bir kararname ile hukuken kabul ve hattâ teşvik edilmiş olmaktadır. Ortada hukukî bakımdan bir tenakuz olduğuna şüphe yoktur. Kanaatimizce bu tenakuz bir bakıma ilgili makamlarca da hissedilmiş ve belki de tevil edilmek istenmiştir :

a) Nitekim kararnamenin yayımlandığı gün yarı resmî gazetede çıkan haberlerde "hariçte Türklere ait bloke paralar"dan bahsedilmekte ve milyonlarca lirayı bulan bu paraların yeni rejimle kısa bir zamanda mal olarak Türkiye'ye gireceği belirtilmektedir. Yanılmıyorsak "Türklere ait bloke para" adını taşıyan ve döviz kaçakçılığı hükümlerine tabi olmayan döviz yoktur. Veya olsa bile hiç mesabesinde değildir. Bunlar olsa olsa henüz müddeti içinde memlekete getirilmemiş olan dövizlerdir ki kararnamenin asıl maksadı şüphesiz bu dövizlerin yurda mal halinde getirilmesi değildir. Zira bu takdirde "mal bedellerinin ne suretle kazanılmış olduğu vatandaşlardan sorulmayacaktır" şeklinde bir açıklamaya lüzum olmazdı. Kaldı ki bu dövizlerin milyonlarca lirayı bulmadığına da şüphe yoktur. Asıl bahis konusu olan, döviz kaçakçılığı mahsulü dövizlerdir. Bu itibarla "bloke para" tabiri asıl durumu gizlemek veya gölgelemek isteyen ve dolayısıyla gerçeğe uymayan bir tabirdir ve kanaatimizce sırf tevil maksadıyla kullanılmıştır.

b) Bu tevil gayretinin bizzat kararnamede de mevcut olduğu söylenebilir. Dördüncü maddeye göre "Bu karar hükümlerine göre yurda ithal edilmiş veya edilecek olan mallar, dış ticaret ve kambiyo mevzuatına tevfikeyen getirilmesi mecburî mal veya dövizler yerine ikame veya bunlarla mahsup edilemez."

Görülüyor ki bu madde döviz kaçakçılığı hakkındaki hükümleri mahfuz tutmaktadır. Böylece hem bir taraftan

döviz kaçakçılığı hakkındaki hükümler yürürlükte olacak, hem de isteyenler kaçak dövizlerden faydalanarak dışardan mal getirebileceklerdir. Kararname bu hükümlerle bir bakıma hukukî tenakuzu bertaraf veya tevil etmek istemekte, fakat daha büyük bir iktisadî hukukî ve mantıkî tenakuza düşmektedir : Kaçak dövizler bu maksatla kullanılamayacaksa muvakkat rejimin iktisadî bakımdan muvaffak olmasına imkân yoktur. Kaçak dövizlerin kullanılmasına imkân vermek maksadıyla bu kararname çıkartılmışsa kanunen suç konusu sayılan ve bu sebeple zapt ve müsadere edilmesi gereken dövizlerin yani gayri meşru vasıtaların, bir idarî tasarrufla, meşru ithalâtta kullanılması kabul edilmiş olacaktır ki bu durum şüphe yok hem kanuna aykırı bir hal, hem de mantıkî ve hukukî bakımdan bir tenakuzdur.

..

Kararnamenin yukarıda aynen aldığı dördüncü maddesi mevcut olduğu müddetçe serbest yani kaçak dövizlere sahip olanlar ortaya çıkamayacaktır. Çünkü muvakkat rejime göre ithal edilecek mallar döviz mevzuatına göre getirilmesi mecburî mal veya dövizler yerine ikame veya mahsup edilemeyeceğine göre, ilerde cezaî bir takibata maruz kalmak endişesi - haklı olarak her zaman mevcut olacak - ve kanunen suçlu sayılmakta olanlar elbette kendilerini ele vermek istemeyeceklerdir. Bu durumu karşısında muvakkat rejimden, derde deva olacak şekilde müsbet bir netice beklemek, kanaatimizce, safillik olur. Hukuken bir "garibe" sayılabilecek bu kararname ayrıca cüretkâr karaborsacıları ve spekülâtörleri harekete getirecek, riski göze alabilenler eskisinden daha kolay bir şekilde döviz rayıçlarının yükselmesine sebep olabilecek ve zaten güçle yürütülebilen istikrar siyasetinde bundan zarar görecektir.

Kararnamenin bu açık hükmü karşısında "mal bedellerinin ne suretle kazanılmış olduğu vatandaşlardan sorulmayacaktır" şeklindeki beyanların çok ihtiyatlı ve hassas olan sermaye ve döviz sahiplerini ikna edemeyeceği ve hukukî emniyeti sağlayamayacağı aşikârdır. Esasen kararnamede böyle bir hüküm olmasa bile netice hukukî bakımdan yine değişmeyecektir. Çünkü kanunların suç saydığı bir fiil - bu konu-

da - ya zamanasını veya af kanunu ile ortadan kalkabilir. Bir kararname ile suçların affedilemeyeceği ise aşikârdır.

Yeni kararnamenin getirdiği rejimin sadece döviz mevzuatı bakımından değil vergi mevzuatı bakımından da incelenmesi gerekir. Gerek Türkiye'de gerek yabancı memleketlerde elde edilmiş olsunlar, bir takvim yılı içinde sağlanmış bulunan kazanç ve iratlar gelir ve kurumlar vergisine tabidirler. (G.V.K. 1, 3; K.V.K. 1 f2, 9). Döviz olarak elde edilen ve dolayısıyla vergiye tabi olan kazanç ve iratlar, zamanında Türkiye'ye getirilmediği takdirde - bu hareket bir suç teşkil ettiği için - defterlere tabiatile geçirilmez ve beyannamelere de ithal edilmezler. Kanaatimizce her döviz kaçakçılığı suçlusu, işin mahiyeti icabı, hemen her zaman vergi kaçakçısı veya hileli vergi suçlusu durumundadır. Vergi suçlarına ait zamanasını geçmeden veya bu suçlar bir kanunla af konusu yapılmadan kaçak dövizlere sahip olanların "bedelsiz" ithalât için ortaya çıkacaklarını ümit etmek vergi mevzuatı bakımından da pek aşırı bir iyimserlik olur.

..

Hukukî bakımdan pek ilgi çekici bir nokta da teşri kuvvetinin men ettiği bir neticeyi iera kuvvetinin bir idarî tasarrufla zimnen elde etmeğe yetkili olup olmadığı hususudur. Bahis konusu kararname - dördüncü maddedeki hükme rağmen - geçici bir müddet için suç sayılan bazı fiilleri ya teşvik etmekte veya idare'nin bu fiilleri takip etmeyeceğini ifade etmektedir. Kanaatimizce bu kararname, gaye ve maksat bakımından, Türk parasının kıymetini koruma hakkındaki kanuna aykırıdır ve diğer unsurlar mevcut olmak kaydıyla kararnamenin bu sebeple iptali mümkündür.

Kararname ile ortaya çıkan ve pek garip olan diğer bir hukukî durum da şudur : Bir taraftan döviz veya vergi kaçakçılığı suçu dolayısıyla bazı vatandaşlar muhakeme edilirken veya hapsedilerde cezalarını çekerlerken diğer taraftan aynı durumda olan, fakat suçunu gizliye bilmiş diğer vatandaşlar müsadere konusu kaçak dövizlerini serbestçe mala tahvil edecek ve üstelik bu ithalâtta da ayrıca para kazanacaklardır. Bu halin vatandaşların kanun ve

mevzuat önünde eşitliği prensibine uygun olmadığı aşikârdır.

..

Hülâsa edilecek olursa, yeni kararname hukukî bakımdan çeşitli mahzurları ihtiva etmekte ve kararnamenin muhatabı olan serbest döviz sahibi vatandaşlara dövizi serbestçe Türkiye'ye getirmek için gereken hukukî teminatı da vermemektedir. Bu itibarla kararname maksadı gerçekleştirmekten uzak ve tat-

bikatta başarısızlığa mahkûmdur. Üstelik hukukun umumî esaslarına da aykırıdır. Dışardaki kaçak dövizlerin Türkiye'ye mal şeklinde girmesi isteniyorsa *hukukî bakımdan yapılacak ilk iş* kanaatimizce bu konu ile ilgisi nisbetinde ve muayyen müddet için kaçak dövizleri mal halinde fiilen yurda ithal şartıyla *döviz ve onunla ilgili vergi suçlarını bir kanunla affetmekten ibarettir.*

Okurların Forumu

Gençleri Ne Sanıyorlar?

Forum Yazı Kuruluna,

T.M.T.F. ile ilgili olaylar en çok gençleri üzüyor. Gençler konusunda büyüklerimizin ne düşündükleri bu olaylardan sonra iyice anlaşılıyor da ondan: Onları dinledikleri yöne çevirebileceklerini, politikamın günlük yanına atabileceklerini sanıyorlar. Hiç düşünmüyorlar mı? Tutun ki gençleri çıkarlarına uydurabildiler, bir kukla gibi yönetebildiler, bundan yurdumuza ne fayda gelecek? Gençleri kazanmak... Gerçekte bu, gençliği yitirmek demek.

Gençleri ne sanıyorlar? Yalnız okul kitapları üzerine eğilmiş, çalışan (!), düşler dünyasında yaşayan kişiler değiliz biz! Gerçeği görmek ve anlamak, ülkemiz sorunları üstünde düşünmek istiyoruz! Hele politika kişilerle özel hiçbir bağlantımız yok; yurdumuza yararlı ya da zararlı oldukları sürece ilgileniyoruz onlarla. Biz birkaç yıl sonra hayata atılacak bir avuç genç insanız; ilerde ülke sorunları üzerinde kafa yoracak, bu yurdu bağımsız, şerefli yaşatmaya devam edeceğiz. Bunun için öğrendiklerimizi uygulamak gerekecek. Ne yapacağız, düşünsenize, ne yapacağız? Sorunlara yabancı, ortada kalıvereceğiz. Ortada da kalmayacağız, kolayca yanlış yollara sapabileceğiz... Bunu kimse istemez, biliyorum; "Gençler politikayla uğraşmasın, yalnız derslerine çalışsın", sözünde kimse içten olamaz. Politikaya yüksek öğretim gençlerinin ister istemez katılacağını biliyorlar. O zaman da gençler bir düşünce çevresinde toplansın, diyorlar. Yok öyle şey!

Bu topraklarda bir zamanlar koca bir imparatorluk vardı. Sonra yıkıldı ve bizler bu imparatorluğun yıkıntıları üzerinde yeniden bir devlet kurmak zorunda kaldık. Bu yüzden ne zorlu günler yaşadık, unutamayız. Neden bu duruma düştük biliyor musunuz? Ülke sorunları üzerinde düşünmemiz yok denecek kadar azdı. Bir kişi

ya da çok çok küçük bir azınlık koca yurdu yönetiyor, geride kalanlar çıkıp da düşüncesini söyleyemiyordu. Bu kişiler yanılabilir, bu kişiler çevresinde kendi çıkarını düşünenlere kanabilirdi. Onlara doğru yol gösterilemedi; okumuşlar, gençler birlik olup da tutulan yolun aksaklığını haykıramadılar. İş istenince bütün çabalar artık çok yetersiz kaldı; yıkılmaya doğru gidiyorduk... Ne olurdu cesaretlili kişiler bizi buna sürüklemeselerdi? Ne olurdu bu ulus Kurtuluş Savaşını yapmadan bugünkü durumunu alabilseydi? Olmadı işte!

Biz insan haklarına, bir ulus egemenliğine inanıyoruz; biz geleceğimize umutlu bir avuç genç insanız! Kukla olmak mı? bir düşünce çevresinde toplanmak mı? Tanrı korusun; tarihi biliyor ve yurdumuzu seviyoruz.

Bir avuç genci ne sanıyorlardı?

Saygılarımla.

İlhan ERSEN - Ankara

İstatistik Elemanı Aranıyor

İstanbul'da kâin Beynelmîlel bir Şirket, Piyasa Araştırmaları Şefi olmak üzere, ehliyetli bir istatistik elemanı aramaktadır.

- ... Ticari tecrübesi olması
- ... 25 - 35 yaşlarında bulunması,
- ... İngilizce, Fransızca veya Almanca dillerinden birini iyi derecede bilmesi şarttır.

Maaş tatminkârdır. Taliplerin mektupla ve «İSTATİSTİK» rumuzunu kullanarak :

P. K. 416 — Galata — İstanbul
adresine müracaatları rica olunur.

Bize Gelen Kitaplar

BİR EŞEĞİN HATIRALARI :

Büyük Çocuk Kitapları : 2

Yazan : Comtesse de Segur — Çeviren: Suat Erginer — 200 krş. Nisan 1959.

PAMUK PRENSES (Grimm Masalları)

Çocuk Klâsikleri : 26

Yazan: Grimm Kardeşler — Çeviren: Tahsin Yücel. — 100 Krş. Nisan 1959

BİR KÖY ÖĞRETMENİNE MAKTUPLAR
Mehmet Emin Büken, Gayret Yayınları. İzmir, 1959.

VARLIK YAYINLARI

Kırmızı Zambak (Roman) :

Anatole France, Çev. Tahsin Yücel, 400 Krş., Mayıs 1959.

Fareler ve İnsanlar (Roman) :

John Steinbeck, Çev.: Muzaffer Reşit, 200 krş., Mayıs, 1959.

Yıllar Boyunca :

Yaşar Nabi, 200 Krş., Mayıs 1959.

Ataç'a Saygı :

Hazırhyan : Tahir Alangu, 200 Krş. Mayıs, 1959.

Cehennem'in Kapıları :

(Seçilmiş Japon hikâyeleri)

Çev: Samih Tiryakioğlu, 200 Krş., Mayıs, 1959.

Kırmızı Takkeli Kız :

Yazan : Perraul ve Grimm Kardeşler. Çeviren: Tahsin Yücel, 100 Krş., Mayıs 1959, Çocuk Klâsikleri : 15.

Şafak Çiçekleri :

Yazan : Ebba Langensköld - Hoffman. Çeviren : Kemal Kaya, 100 Krş. Mayıs 1959.

Çocuk Klâsikleri : 42.

YEDİTEPE YAYINLARI

Çağdaş Fransız Şiir (Antoloji) :

Hazırhyan: Ahmet Necdet, 10 Lira, Mayıs 1959.

Ne Diyorlar

Kanun Hükümranlığının Tarifi

Yazan : Norman MARSH

Geçen Ocak ayı, Milletlerarası Hukukçular Komisyonunun Yeni Delhi'de tertiplediği Hukukçular Kongresine 57 memlekettten hâkim, avukat ve hukuk profesörleri katıldılar. Gayeleri hür bir cemiyette kanun hükümranlığı kavramına temel teşkil eden prensipleri tartışmak ve formüle etmektir. Bu münasebetle iki soru var : İlkin, kanun hükümranlığının yalnız kendi memleketimiz için değil, fakat bütün milletler için mâna ve değeri nedir? Sonra, kanun hükümranlığını gerek kendi farklı hukuk sistemlerinde gerekse milletlerarası hukuk düzeninde müessir kılmaya yolunda modern cemiyetlerde birer fonksiyonel gurup teşkil eden hukukçular ne derece işbirliği ve gayret gösterebileceklerdir?

Hukukta kesinliğe ihtiyaç

Kongreye katılan İngiliz delegelerinden Lord Denning, hukukçuların, kanun hükümranlığı fikrini gerçekleşmesi gerekli bir ideal olarak benimsemeleri için, bu fikrin ananevi mânasının genişletilmesi lüzumuna ehemmiyetle işaret etmiştir. Kanun hükümranlığından bahsederken, her şeyden önce insan münasebetlerinde kesinliğin önemi ilgilendirir. İnsanlar cemiyet hayatında haklarını ve vazifelerini bilmelidirler. Bu fikir eski Yunanlılara kadar uzanır. Onlar, her vatandaşa cemiyet içindeki mevkiini veren ve onun mahiyet ve şumulünü tarif eden siyasi bir kuruluş olarak *N o m o s*' dan bahsederlerdi. 1610'da Avam Kamarasının Kral I. James'e şu sözlerle müracaat ettiğini görüyoruz : «Bu ülke halkının Majeste'lerinin idaresinde sahip olduğu hürriyet ve mutluluk noktaları arasında hiç biri, kanun hükümranlığının kesinliği kadar, değerli ve makbul görülmemektedir». *D i c e y*' i, ünlü eserinde (1) kanun hükümranlığını, «iktidar da bulunan şahısların keyfî karar ve zorlamalarına dayanan her türlü hükümet sistemleri» ile karşılaştırmaya sevk

eden şey de işte bu kanunun kesinliği idi.

Kanun hükümranlığının bu şekildeki tefsirinin pratik geçerliğini, çağdaş dünyaya dair kendi tecrübelerimizden çıkaracağımız misallerle belirtmek zor değildir. Bilhassa doğrudan doğruya hayat ve hürriyetle teması bakımından ceza kanununda kesinliğe olan ihtiyaç son derece bedihidir. Yapıldığı zaman yalnız serbest değil, aynı zamanda normal bir politik ve sosyal faaliyetin ifadesi sayılan hareketleri; hiç kimsenin mâkul ölçüler içinde şumulünü kestiremeyeceği kadar geniş ve belirsiz tarif edilen kabahatları cezalandıran kanunlar veya bilhassa tertip veya alâkasızlık yüzünden işleyişinde keyfî olan ceza tatbikatı... bunlar düzenli yaşamayı imkânsız kılan şeylerdir.

Fakat kesinlik ihtiyacı, daha az dramatik hallerde de ehemmiyetini muhafaza eder. Bir zamanlar ferdi inisiyatifte bırakılan faaliyet sahalarını nizamlamayı gitgide daha fazla devlet sorumluluğu sayan bir dünyada, zaten hiç bir zaman emin olmayan yaşamaya yeni kararsızlıklar eklenmektedir. Hükümetin, kendisine verdiği lisansa göre ticarî muamelelere girişen bir iş adamı, hiç ummadığı bir zamanda lisansın geri alınması ile birden bire hayatını kazanma güçlüğü içine düşmekte; kâdî memleketinde belli görüşleri savunan ve yaşayan bir nâsir, memleket dışına seyahata çıkmak için müracaat ettiği anda pasaport alamama durumu ile karşılaşmaktadır. İdarede kesinlik olarak anlaşılan kanun hükümranlığı, sebep gösterilmeksizin ve bu itibarla daha önce kestirilmesi imkânsız icra kuvvetinin keyfiliğini, kestirilmesi mümkün prensipler ve mevzuat haline getirecek ölçü ve kıstasların bu alanlarda yerleşmesini sağlayacaktır.

Bununla beraber, kesinlik kanunun muhafazasını derpiş ettiği değerlerden sadece biridir. Yalnız kesinliğe saplanıp kalmak kanunu istenilenden fazla sert

ve kapsayıcı yapar. Bu tehlikeyi Yunanlılar da farketmişlerdi. Aristotle, «Kanun herşeyi kapsıyamadığı, onun kapsamına girmiyen konular olduğu içindir ki, zorluklar ortaya çıkmakta ve şu mesele tartışma konusu olmaktadır» diyor : «En mükemmel kanunun hükümranlığı en iyi insana tercih edilebilir mi?» Biz modern devlet idaresinde yaşayanlar da, idarecilerimizin ikide bir ileri sürdükleri bir iddaya yabancısı değiliz. Sosyal ve ekonomik hayatın durmadan değişen şartları ile politik ve diplomatik münasebetlerin nazik mahiyeti, son derece geniş ve esnek hükümet yetkilerine ihtiyaç gösterir. Hattâ fert hürriyeti alanında dahi, harp zamanında hükümete, suç işlememiş veya suç işlediği isbat edilemeyecek şahısları, sırf şüphe üzerine, nezaret altına alma yetkisi tanımaya razı olmadık değil, başka memleketlerde, son günlerde Afrika'da cereyan eden olayların gösterdiği üzere, imparatorluğumuza bağlı ülkelerde bile hükümetler bu yetkiyi barış zamanlarında dahi geniş ölçüde kullanmaktadırlar.

Bu durumları gözönüne alan hukukçular, kanun hükümranlığından maksadın, kanun muhtevasının daima kesin olması gerektiği mânasına gelmediği, fakat tatbikatında kullanılan metodun belli bir işleme uyması ve muayyen teminatlarla bağlanmasını istihdaf ettiği fikrini gittikçe daha fazla benimsenmektedirler. Usul ve metoda verilen bu ehemmiyet, son zamanlarda İngiltere'de İdarî Mahkemeler ve Soruşturmalar üzerinde yayımlanan bir raporda da göze arpmaktadır : Raporda yer alan tavsiyelerin aleniyete, eşit muameleye ve idarî işlerde tarafsızlığa verdiği büyük önem artık kanunlarımızın bünyesine nüfuz etmiştir. Aynı şekilde, kanun hükümranlığının daha ziyade bir metod ve işlem meselesi olarak anlaşılmasının neticesi iledir ki, barış zamanında önleyici bir tedbir olarak muhâkemesiz nezarete alma yetkisini hükümete tanıyan memleketlerden biri olan Hindistan'da nezarete alma keyfiyetinin yeteri kadar sebebe dayandırmadığını incelemek üzere Yüksek Mahkemeye mensup hâkimlerden birinin başkanlığında bir danışma kurulu teşkil edilmiştir.

Ferdin Temel Değerlerinin Tanınması

Yeni Delhi'de toplanan hukukçular, kanun hükümranlığının yalnız kesinlik

le veya tatbikinde kullanılan metotla yetinemeceğini kuvvetle hissetmekteydiler. Meselâ hemen bütün memleketler, bağımsız mahkeme fikrini, hiç değilse nazari sahada kabul ederler. Ne varki, Harvard Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dekanı G r i s w o l d 'un, Güney Afrika'da ihanet suçu ile yargılananların mahkemesi ile ilgili olarak söylediği gibi, "Mahkeme ne derece adil ve yetkili olursa olsun, eğer hukuk sistemi sağlam değilse, kanuna göre hareket etmek zorunda olan mahkeme de ister istemez kararlarında sağlam neticelere ulaşamaz". Başka bir deyimle, kanun hükümranlığı yalnız usul ve metotda değil, muhtevada da asgari adalet ölçülerine uymalıdır.

Fakat bu noktada şöyle bir soru ortaya atılabilir. Hukukçu adaletin istediği ölçüleri tesbit etmek hususunda özel bir iktidara veya hakka sahip midir? Hiç şüphesiz hukukçu cemiyetin siyasi, ekonomik ve sosyal bünyesini tafsilâtı ile tayin etmek ehliyetini haiz değildir. Ancak onun teknik bilgisi ve tecrübesi ile cemiyete yapacağı hizmetin esaslarını tesbit etmek hakkıdır. Bu esaslar politik görüşlerinde geniş ayrılıklar olan hukukçular tarafından kanun hükümranlığının bir parçası olarak tereddüdsüzce kabul edilir. Meselâ ceza hukukunun şu unsurlarını düşünelim : bağımsız yargılama, sanığın suçu sabit oluncaya kadar suçsuz kabul edilmesi, müdafanın her türlü hukuki imkânlarla sahip olabilmesi, cezanın mutedil ve insani olması ve her ciddi dâvada temyiz imkânı... bütün bunlar cemiyet içinde ferdin taşıdığı belli bir değere işarettir. Bunlar en azından, fertte bir adalet duygusu bulunduğunu, en elverişsiz şartlar altında dahî bir insan vekarına sahip olduğunu ve nihayet insanda hataya düşmenin kaçınılmazlığını kabul etmekle mümkündür.

Yeni Delhi'de, yalnız kanun hükümranlığından değil, hür cemiyette kanun hükümranlığından bahsettiğimizde kafalarımız bu temel değerler ile meşguldü. Kesinlik, eşit muamele ve ferdin temel değerleri diye sıraladığımız üç ana unsuru bir araya getirmekle ancak, kanun hükümranlığının şu tarifine ulaşmak mümkün olabilmıştır : "Ekseriya politik ve ekonomik bünyeleri geniş ayrılık içinde olan çeşitli memleketlere mensup hukukçuların tecrübeleri de göstermiştir ki, belli prensiplerin, müesseselerin ve usullerin ferdi, keyfi idareye karşı korumak ve ona insanlık

haysiyetini yaşama imkânını vermek bakımından önemleri büyüktür."

Hukukçuların Cemiyetteki Rolü

Denebilir ki, kanun hükümranlığının yukarıda verilen mânada ehemmiyetini kavramak, fakat aynı zamanda, hukukçuların, bir meslek olarak, onu gerçekleştirmeğe müsait azim ve vasıtalara sahip olduğundan şüphelenmek mümkündür. Bazı memleketlerde, bu arada İngiltere'de, hukukçuların kanun hükümranlığı fikrini tatbikatta müessir kılmalarına yardım edecek, fert haklarına saygı isteyen, kuvvetli bir kamuoyu vardır. Kamuoyunun bu bakımdan müessir olamadığı yerlerde ise hukukçular, bilgi ve maharetleri belli sınıfların menfaatına işliyen bir teknik grup olmaktan kurtulamazlar. Nitekim, Asya ve Afrika'da yeni bağımsızlığa kavuşmuş memleketlerde yüksek bir hayat seviyesi sağlıyan hukukçular, kolayca status quo'nun muhafazasını savunmakta hertürlü sosyal reform teşebbüslerine karşı vaziyet almaktadır. Mr. Nehru kongreyi açış konuşmasında belki de bu düşünce ile, "Hukukun statik olma temayülü ve hukukçuların hayatın durmadan değişmekte olduğunu idrak etmeksizin meselelere hep aynı kâhırlarla yaklaşmaları" tehlikesinden bahsetme lüzumunu hissetmişti.

Son olarak, hukukçuların kendi memleketlerindeki rolleri ne mahiyette olursa olsun, meseleleri görüş tarzları, onların müştereken milletlerarası cemiyete bir hizmet ifa etmelerine imkân vermeyecek derecede farklıdır diye düşünülebilir. Kaldı ki, milletler arasında tarihi sebeplerle hâlâ kuvvetli olan milli rekabet hisleri, hukukçuların Yeni Delhi'de olduğu üzere, seçkin ve yüksek seviyeli toplantılar yoluyla da olsa, kendi memleketleri dışında fazla bir tesir icra edebileceğini muhal kılmaktadır.

Bu gibi ciddi tenkidleri cevaplar ken, hemen kabul etmeli ki, hukukçular, serbest düşünme imkânı bulmadıkça kanun hükümranlığı fikrini müessir kılma yolunda mühim sayılabilecek bir faaliyet gösteremezler. Bununla beraber, en koyu totaliter memleketlerde bile, hukukçunun, ister hâkim mevkiini işgal etsin, isterse müşterilerinin dâvalarını üzerine alan avukat olsun, iktidarda bulunan şu veya bu partinin geçici olmaya mahkûm siyasetinin dışında ve üstünde bir görüşü temsil ettiği-

ne dair yaygın bir his vardır. Hukukçu fertlerle cemiyetin organize kuvvetleri arasında ne zaman bir hüküm verme veya fertleri bu kuvvetlere karşı savunma durumunda kalsa, fertlerle cemiyet arasındaki derin menfaat çatışmalarını, işi icabı, herkesten çok hissetmek fırsatını bulur. 1956'da Polonya'da Poznan yargılamalarında olduğu üzere, bazan, onun bir sanığı savunması, bütün bir cemiyette daha geniş ve gerçek bir hürriyet için arzuların ifadesine ve isteklerin kamçılanmasına yol açar.

Bağımsızlığa yeni kavuşmuş Asya ve Afrika ülkelerinde hukukçular, Avrupalı hukukçuların kendi memleketlerinde sahip oldukları prestij ve hürriyete sahiptirler. Hele anayasa ve kanunların yorumlayıcısı rolünü oynadıkları Hindistan gibi memleketlerde, ehemmiyetleri büsbütün artmaktadır. Bu memleketlerde, herkese eşit fırsat, söz hürriyeti gibi prensiplere dayanan anayasa, memleketin eğitim, sosyal ve ekonomik realitelerinin ilerisindedir. Ancak buralarda hukukçuların teşkilâtli bir grup olarak bir élite teşkil edip edemeyecekleri şüphelidir. Zira onların anayasalarına vücut veren prensipleri ifade etmeleri ve seçmen kütlelerini bunlara göre yetiştirmeleri yolunda henüz belirli bir faaliyetleri yoktur. Mamafih, anayasalarının ortaya konmasında yardımcıları olan İngiltere gibi memleketlerin hukukçularına başvurma ve onların tecrübelerinden yararlanma yolunda bir istek müşahade ediliyor. Bütün bunların üstünde, Asya ve Afrika'da gelişen yarı sosyalist ekonomilerde, oldukça esnek bir idari hukuka ihtiyaç hissedilmektedir. İstenen şey, aşağı yukarı, hükümetin icraatını ve ekonomik gelişmeyi aksatmayacak makul bir kesinlik, âdil muamele ve ferdin temel haklarına saygıdan ibarettir. Hindistan'da daha şimdiden bu ihtiyacı karşılama teşebbüsü görülmektedir. Yeni Delhi'de kamu ve idare hukuka sahasında araştırma yapmak üzere bir Hukuk Enstitüsü kurulmuştur.

Yeni Delhi'de toplanan hukukçular kongresi gibi faaliyetlerin rolünü tek taraflı görmek, fikirleri verenlerin yalnız bir taraf olduğunu sanmak yanlışdır. Kanun hükümranlığı konusunda, kendi hukuk kavranlarımızı diğer memleketlerin hukuk sistemleri ile mukayese fırsatı bulunca çok şey öğreniyoruz; kendi sistemimizin nazari ve tatbiki

eksikliklerini daha iyi kavriyoruz. Meselâ bizim kanunlarımızda henüz bir açıklık olan fakat İskandinav memleketlerinde hukuki bir gerçeklik kazanmış olan idarenin hatalı ieraatını tazmin mecburiyetini bir örnek olarak gösterebiliriz (2).

Genel olarak kanun hükümranlığına dair hukukçuların kabulüne mazhar bir kavram formüle etmenin milletlerarası ölçüde şümüllü bir ehemmiyeti vardır. Hükümetlerarası bir anlaşma ile insan hakları konusunda asgarî standartlar tesbit etmek ve bunları milletlerarası bir organın mürakabesinde teminat altına almak dünya hukukçular hareketinin bir cephesini teşkil eder. İnsan hakları ile kanun hükümranlığı kavramının sıkı münasebeti, 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyanname-si'nin önsözünde şöyle ifade edilmiştir: "Zulüm ve baskıya karşı ferdi, son çare olarak, isyana sevk etmemek için, insan haklarının, kanun hükümranlığının teminatı altında olması şarttır."

İnsan haklarını koruma hareketi bu güne kadar daha ziyade milletlerarası hukukçunun bir dâvası olmuştur. O, ya kendi hükümetinin hukuk müşaviri olarak, ya da devletlerarası münasebetler üzerinde akademik hüviyeti ile yazı yazarak müessir olmaya çalışmıştır. Bu gidişin, günlük işi kendi memleketinin hukuk sistemine inhisar eden hukukçular üzerindeki tesiri pek az olmuştur. Bu durum 1950 tarihli Avrupa İnsan Haklarını ve Temel Hürriyetleri Koruma Konvansiyonuna bağlı memleketimizde (İngiltere) bile farklı değildir. Oysa, milletlerarası anlaşmalarda ifade edilen genel prensiplerin müessiriyet kazanması esas itibarile çoğunluğu teşkil eden bu tip hukukçuların sorumluluk duygusuna kalmıştır. Yeni Delhi'deki kongre ve kongrenin bir parçasını teşkil ettiği faaliyetler, her memleketteki hukukçulara insan haklarını gerçekleştirme yolunda tecrübe ve gayretlerini birleştirme ve kanun hükümranlığı kavramında görüşlerini tecessüm ettirme fırsatı sağlamaktadır.

Millî Hükümranlığı Kaybetme Korkusu

Diğer taraftan, hukukçular memleketlerinin resmî temsilcileri olarak değil, muayyen bir mesleğin mensubu olarak bir araya geldiklerinde esas prensipler etrafında kolayca anlaşabilirler. Oysa hükümetler, millî hükümranlığı kaybetme korkusu ile, çekingen ve mü-

tereddit kalırlar. İnsan hakları konusunda bu korkunun en canlı örneğini Birleşmiş Milletler Anayasasının 2 (7) nolu maddesinde görürüz. Bu maddeye dayanılarak milletlerarası hukuk mevzuuna girmesi gerekli bir çok haksızlıklar "millî mahkeme" mevzuu diye kaçırılmaktadır. Şüphesiz hukukçular arasındaki anlaşmaların kısa zamanda devletlerin tutumu üzerinde bir değişiklik iera edebileceği beklenemez. Fakat zamanla, bu çalışmaların yaratacağı mânevi iklim tesirinde devletlerin, bugün "millî mahkeme"ye ait gördükleri

bir çok meselelerde, milletlerarası hukukun meşru alâkasını tanıyacıkları ümit edilebilir.

Yeni Delhi'de cereyan eden tartışmaların ışığında çeşitli memleketlere mensup hukukçuların kanun hükümranlığı fikrini ne derece benimseyebilecekleri ve devletlerin tatbikatta bu fikirden ne derece ayrıldıkları, ikineci bir makalenin konusunu teşkil edecektir.

Çeviren : C. YILDIRIM

(1) The Law of Constituon (Anayasa).

(2) Bu husus ikinci makalede daha etraflı ele alınacaktır.

Kültür Ve Sanat

Eski Türk Seyirlik Oyunları için Bir Sözlük Denemesi - II -

Metin AND

Dansla ilgili olarak bir de "çeng-ü çegâne" deyiimi var. Çegâne zilli maşalar türünden bir çalgının adı. Eski bir yabancı tanık çegâneyi şöyle tanıtır: "Bir maşaya benziyor, üç kolu var, her kola küçük ziller konmuş, bunun için de zilli maşa deniyor" (22). Aynı çalgıyı Avrupa'ya 17 nci yüzyılda Türkler tanıtır, buna Johnie veya Jingle Johnie deniyor (23). Çalana da ve hattâ bununla oynayana da çegânebaz deniyor. Nitekim bunu da tıpkı "çarpate" gibi dansederken dansçı kendi çalabilir. Birçok eski resim ve minyatürler de bunu doğruluyor. Hattâ bunlardan bir tanesi yüzleri maskeli, çegâne çalarak tıpkı geçen yazımda adı geçen "meskere" dansçıları gibi dansettiklerini gösteriyor.

Dansçı için genel olarak "rakkas" kullanılıyor. Bunlardan "köçek", "tavşan" gibi oğlan dansçıları için Vehbi "rakkas beçegân" veya "raks oğlanı" deyimlerini kullanıyor. Nitekim Türkistan'daki oyuncu oğlanlara da "beççe" deniyor (24).

Eski şenliklerde karagöz ve kukla da çok yaygın seyirlik oyunlardandı. Batılı tanıkların güncelerinde, gezi anlarında bu ikisi çok defa marionette deyiimiyle belirtiliyor. Bu deyimle karagöz mü, yoksa kukla mı söylenmek isteniyor, burası her zaman belli olmuyor. Yabancı tanıklar içinde 1675 Edirne şenliğinde bulunmuş ve bunu yazmış olan Cornelia Magni, denebilir ki bu tanıklar arasında karagöz ile kuklanın ayırım çizgisini en iyi belirtmış bir tanıktır. Güncesinde şöyle yazıyor:

"Türklerin evine çağrıldığında şarap içmediği için sofraya faslı çabuk biter ve konukları eğlendirmek için tuhaf tavırlarla, olmadık danslar gösteren genç kızlar içeri girer. Bundan başka, kendi dillerinde şarkı ve sözle bin bir türlü soytarılık gösteren kukla oyunları vardır. Ayrıca bir perde gerisinden at, insan, ağaç, deve ve başka hayvanlar ve bunların dövüşlerini perdenin önüne ışıkla düşüren gösterileri bulunuyor. Bu gibi oyunlar iyi oynatıldıklarında gerçekten çok başarılı oluyorlar (25).

Eski şenlikleri anlatan kaynakların hemen hepsinde karagöz oynatıldığına rashediyoruz. Ali'nin surnamesinde meydana çıkan hüner sahipleri sayılırken "amedeni üstadan-canbazan, serbazan, hayalbazan" deniyor. Abdî'nin surnamesinde "hayalbazan ve kuklacıyan" diye geçiyor. Vehbi'nin surnamesinde sık sık "hayal-bazler" diye geçiyor. Evliya Çelebi'de karagöz için iki kukla için iki ayrı deyim buluyoruz: "Pehlevan-ı şeb-baz yani hayal-i zilciyan, pehlevan-ı hayal-i zil-i tasviriciyan, pehlevan-ı kuklabaz, pehlevan-ı başkuklabaz" (26). Bunlar birbirinden nerelerde ayrılıyorlardı? Bu yolda Evliya Çelebi'nin 1854 de yayınlanmış İngilizce çevirisi yardımcı olabilir. Gerçi bu çeviriye kesin olarak güvenemezsek de, gene de çevirinin yüzyirmi beş yıl eski olması, kelimelerin eski gerçek anlamlarına bu yüzyıla göre daha da aslına uygun kalacağına güvenilebilir. İşte bu çeviri de, birinci için ombres chinoises, ikinci için se renkli "biçimleri ma-

gic lantern ile oynatan" deniyor. Bu karşılıklar doğru kabul edildiğinden, birincisi karagöz gibi perde gerisinden perde önüne yansıtılıyor, ikincisi ise sinema gibi duvara yansıtılıyor (27).

Kuklaya gelince çeviride yalnız bir karşılık gösterilmiş. "Başkuklabaz" deyimini acaba daha usta olmuş kukla oyuncusu anlamına mı, yoksa değişik bir kukla tekniğini mi karşılıyor. Bunu deşmeğe kalkmadan şurasını belirtmeli ki, zaten en aşağı iki ayrı kukla türü olduğunu biliyoruz. Bunlardan biri küçük boyda kuklaların oynatılması. İkincisi ise çok defa insan boyunu aşan dev kuklaların oynatılması. Bu bilgimizi gerek eski şenlikleri anlatan kaynaklar, gerek eski resimler doğruluyor. Kukla oyunlarını 1582 şenliğinde bol bol buluyoruz. Bunlar canlı insanlar gibi oynuyorlar, çok defa bir küçük kulübe içinde oynatılıyor. Bir defasında da bir düğünü canlandırıyorlar, ellerinde çarporeler dans ediyorlar. Birisi de sanki bu kuklalar sahiymiş gibi onları eğlen-dirmek için oyunlar gösteriyor, hattâ biri dışardan kuklalarla konuşuyor (28). Vehbi'nin surnamesinde ilginç bir kukla oyunu buluyoruz. Araba biçiminde altın yıldızlı bir köşk içinde kuklalar acem kılığında kimi tef çalıyor, kimi dans ediyor, fırl fırl dönüyorlar. Vehbi bunları oynatan hileli aracın gizlenmiş olduğunu söylüyor. Vehbi surnamesinde kukla kelimesi kullanılmıyor, yalnızca "acib - suret" deniyor. Dev boylu kuklalar içinse Vehbi "suret-i div-i mehib" deyimini kullanıyor. Bir başka yerde "peyker-i mehib ül-heykel" deniyor. Bunların her iki yanından makaralarla hareket ettiklerini yazıyor. Bunların nasıl hareket ettikleri üzerine en iyi bilgiyi, bunları İstanbul'da seyretmiş olan İtalyan gezgini Pietro Della Valle veriyor: "Sokaklarda zaman zaman kasnakların üstüste konmasıyla ve bunların üzerine bir eteklik gibi bez sarılmasıyla yapılmış büyük heykel gezdiriliyor. Napoli'de vertugade adı verilen bu İspanyol eteği içine bir adam giriyor, hem heykeli taşıyor, hem de ona İspanyol dansı Ciaccone'ye benzer bir sarabande dans ettiriyor; bu heykelin iki yüzü vardır, bir yüzü bir kötü kişi yüzü, öteki ise boynuzlu bir koç başına benziyor; nedenini bilmeden bunun için - deve geçiyor - deniyor" (29).

Böyle hareket ettirilen yalnızca insan biçimleri değildir, türlü hayvanlar da böyle hareket ettirilirdi. Nitekim yukarıda Vehbi'nin anlattığı araba içindeki kuklalarla beraber bir de deve kuşu sureti, "suret-i şutur-murgı" geçiriliyor. Batı'da çok yaygın olan, hele Ortaçağ tiyatrosunda çok görülen yapma atlar bizim şenliklerde de vardı. Fransa'da *chevalet*, *cheval-mallet*, *cheval-fol*, Almanya'da *Schimmel*, İngilizce'de *hobby-horse* denilen (30) bu yapma atları Vehbi surnamesinde anlatıyor. Onun anlatısına göre gülünç yüzlü bir at sureti yapılıyor, bu at benzerinin içine bedenlerinin yarısını gizleyip, adı geçen kalıbı at gibi eğerliyor, ağzına gem vuruyor ve özenge, eğer örtüsü takılıyor, salınarak yürüyorlar, kılıç çekip savaşıyorlar. Bu yapma atları 1675 Edirne şenliğinde de

buluyoruz (31). 1582 şenliğini gösteren minyatürlerden birinde bunu gösteriyor. Bir de şenliklerde donanma gecelerinde ateşe verilmek için yapılan insan ve hayvan biçimleri vardır ki bunlar şimdilik konumuzun dışında kahr. Bütün bu biçimlere suret dendiğine göre bu işin kendine de suretbazlık denemez mi? Bu kelimeye 1675 şenliğini anlatan Nabi'nin surnamesinde şu mısralarda rashyoruz :

Taklabâzan ile suretbâzan

Tâsbâzan ile kâsebâzan;

Her biri san'atın icrâ itti,

Cem'olup halk temâşa itti (32).

Ahmet Kutsi Tecer de "suretbaz" kelimesi üzerinde duruyor (33). Topkapı sarayında 1582 şenliğiyle ilgili bir belgede türlü eğlence takımları sayılırken bu kelimeye de raslanıyor. Bu belgede de "suretbazan" ile "tasbazan" gene yukardaki mısralarda olduğu gibi yanyana gelmiş. Tasbazların ne yaptıkları daha ilerde anlatılacak; yalnız Vehbi surnamesinde bir tasbazın yaptıkları anlatırken şöyle söyleniyor: "...Bir tennure-i dervişaneyi der-ber eyleyüb perde-i hayal-i zill gibi suver-i günâgün sihr-nümüne musaddır itmekle hem-reng-i pirahen-i hal-i fener ey-

ledi." Ahmet Kutsi Tecer de incelemesinde suretbazlığın hem karagözcülüğe, hem kuklacılığa çekilebileceğini açıklıyor. Aynı inceleme konusu yapılan "hayalî has", "piyade çadırı", "ayak kuklası" deyimlerinin de karagözcülük ve kuklacılıkla ilintisi olduğu anlaşılıyor. Kuklacılıkla ilgili bu açıklamaya son vermeden, Mısır'daki kuklacılığı da burada söz konusu etmekte fayda vardır. Kahire'de birçok tanıkların anlattığı bu kukla oyununa Karagöz'den bozma «Aragöz» deniyor. Türk etkisiyle birçok Arap ülkelerinde "Karagon", "Karakoz", "Garagoz", "Karagoz" diye bilinen Karagöz'ün, bir de baştaki "k" harfini düşürüp "Aragoz" yaparak, bunu kukla oyunu karşılığı kullanılması ilginç bir olay. "Aragoz" tıpkı karagöz oyununda olduğu gibi, hem oyunun, hem de baş kahramanın adıdır. Bunlar tahtadan kukla olup "köşk" denilen yerden oynatılıyorlar, kalçalarından aşağısını seyirciler görmüyor. Aragoz'un başında "tartur", ya da soytarı külâhı bulunuyor. Bunları oynatan kuklacının yardımcısı bazen seyircilerin arasına karışıp, bulunduğu yerden Aragoz'la konuşur (35).

(Arkası var)

"Karpuz Sergisi Değil, Kitap Sergisi"

Mehmet SEYDA

Naim Tirali, 4 Temmuz günlü Vatan gazetesindeki yazısına yukarıdaki başlığı seçmişti. Türk Edebiyatçılar Birliği üyelerinin 1-15 Temmuz günleri arasında İstanbul Şehir Galerisi'nde açtığı «Birinci Kitap Sergisi»'ni kamu oyuna duyururken şöyle söylüyordu :

"Daha çok Birlik üyelerinin eserlerinin teşhir olunduğu bu sergide, günümüz Türk edebiyatı tamama yakın bir şekilde temsil ediliyor, denebilir."

Naim Tirali'nin sergi üstündeki bu iddiası epeyce su kaldırır sanyoruz. Kendisinin ulaştığı yargıyı bizim de benimsememiz için, en iyisi, sergide her gün hangi sanatçılarımızın bulunduğunu gözden geçirmektir. Böyle yaptık, 4 ile 10 Temmuz günleri arasında sergide kitap imzalayan edebiyatçılarımızın - gene Vatan gazetesinde yayımlanmış - adlarına baktık. O zaman, başta Fazıl Hüsnü Dağlarca ile Edip Cansever olmak üzere Necati Cumalı, Özdemir Asaf, Faik Baysal, Orhan Hançerlioğlu, Oktay Akbal, Naim Tirali gibi günümüzün yapıt veren sanatçılara; Abdülhak Şinasi Hisar, Ruşen Eşref Ünaydın, Şükufe Nihal, Halit Fahri Ozansoy gibi artık yapıt vermeyen sanatçılara rastladık. Yitirdiğimiz değerlerden Orhan Veli, Sait Faik, Cahit Sıtkı, Ziya Osman Saba'larla da süslenen sergi, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Behçet Kemal Çağlar'ın varlıkları ile elbette büyük şeyler kazanmaktaydı. Öyleyken, sergiyi gene de yeterli sayamadık, onun "Türk edebiyatını tamama yakın bir şekilde" temsil ettiği ka-

nısını paylaşamadık. Zaten bunu Birlik üyeleri de kabul etmekte; aralarında, tutumları, sanat görüşleri ne olursa olsun, diğer sanatçılarımızı da görmek istediklerini gizlememekteydiler. Yalnız bu üyelige giriş, alınmış, sergilere katılış nasıl olacaktı- Sergi açmak gibi güzel, olumlu, yararlı bir iş gören sanatçılarımız, daha önce, edebiyatımızda enaz kendilerince ün kazanmış diğer arkadaşlarımızı niçin çağır-mamışlardı? Yoksa, üye olmamalarının zararlarını onlara böylece anlatmak yolunu mu seçmişlerdi?

Naim Tirali, «Toplumdan Kopmamak» adlı bir başka yazısı ile, bize, sergi açmak işinin doğruca kendisinden geldiğini açıklıyordu: "Doğrusunu söylemek gerekirse, Birlik İdare Kurulu'nda çalışan arkadaşlara bu fikri vermiş olmama rağmen, ilk serginin, hem de Temmuz ayının sığağında, bu derece geniş bir ilgi uyandıracağını ve otuz bine yakın kitapsever tarafından gezileceğini ben bile tahmin edememişim."

Gerçekten de, sergi bir haftalıkken gördüğü büyük ilgi karşısında bir hafta daha uzatılmış, günde ortalama iki bin kişi onu gezmiş, yazarlarından imzalı kitaplar satın almıştır. Bu fikri verdiği, böyle-sine bir başarı kazandıkları için hem Naim Tirali'yi hem de Sn. Birlik üyelerini candan kutlamamız, daha üstün başarılar dilememiz gerekir. Ne yanından baksak olumlu bir iş, sağlam bir başarı. İlerisi için kişiye büyük umutlar, heyecanlar veriyor. (Bu toplum okumaz, hele yazın hiç oku-

maz...) diyenleri pek âlâ bozuyor. Onun okuması için biraz da sanatçının kıpırdaması, kendi aralarında editörlere bakmadan birleşmeleri gerektiğini ispatlıyor. (Kitabını kendi basıp kendi satan bir sanatçımız, sergi'den net olarak üç bin lira kârlı çıktığını anlatmış. Eh, bizim ölçülerimize göre, hiç de küçümsenemez.)

Naim Tirali bu çeşit uğurlu bir davranışa önyak olmakla kalmayıp bize özgü başka bir gerçeğe de parmak basmasını biliyor :

"..Büyük kalabalıkların oyu arkasında koşan siyasi partiler, kolay ve çabuk başarılar kazanmak hevesinde oldukları için, halkı kültür ve sanat yoluyla aydınlatmak gibi, uzun vâdeli bir çalışmaya rağbet göstermediler. Bu yüzden siyasi partiler katında, fikir ve sanat adamlarının yeri de, ancak birer oya sahip buldukları gerekçesiyle hiç bir üstünlük kazanmadı. Hatta genel olarak köy ağaları ya da parti teşkilâtında ödev alanlar, fikir ve sanat adamlarından daha çok üstün tutuldular."

Çok doğru, yerinde sözler. Gelgelelim, sanki Tirali'yi yalnızca çıkarmak istercesine, Kitap Sergisi V.C.B. ile BB. Sayın Aygün'ün elleriyle açıldı. Sergiye ilgi gösterip gezenler arasında Sayın Bayar ile Sayın Kasım Gülek de yer aldılar. Ortaya bir başka gerçek daha çıkmış oldu; sanatçılarımız tek'likten kurtulup böyle bir araya geldiler mi günümüzün (büyükleri) de onları nasıl değerlendiklerini göstermekten asla geri kalmıyacaklardı. Eskiler "Bir elin nesî var, iki elin sesi var" demişlerdi. Boşuna dememişlerdi.

Toplumda her olay, kendi ölçüsünde, uzak yakın yankılar uyandırmakta gecikmez. Nitekim, böylesine bir başarı sağlayan Birinci Kitap Sergisi de, tüm iyi niyetine karşı, sanat çevrelerimizde olsun, başka çevrelerimizde olsun, bir takım yankılar, tepkiler uyandırmakta gecikmedi. Bu tepkilere oldukça geniş bir hak payı tanıdığımız için, konu üstünde daha duralım. konuşalım diyoruz. Sayın Tirali'nin sergi üstündeki (günümüz Türk edebiyatını tamama yakın bir şekilde temsil ediyor) kanısını ele alıp tartışmakta, fikir-sanat hayatımızın daha olumlu bir yola dökülmesi bakımından bazı yararlar umuyoruz.

Önce, bugün Birliğin İdare Kurulunda görev almış sanatçılarımızın kimlikleriyle, bize kazandırdıkları yapıtlara göz atalım. Göreceğiz ki, bir çoğu sanat anlayışları bakımından aşağı yukarı birbirine yaklaşıklık kişilerdir. Gazetelerdeki günlük fıkralarını söz dışı bırakırsak, toplumla "barış havası içinde" göründüklerini, yapıtlarını bu havaya uygun biçimde verdiklerini ileri sürebiliriz. Sanatlarına toplumcu görüşü, politikayı sokmadıkları için, otoritenin - idare anlamında kullandık - öfkelerini üstlerine çekmeden - bir açıdan - rahatca sevilip beğenilmişlerdir. Ya toplumla ya da kendi kendisiyle çatışmadan geri durmayan iki sanatçı tipinin söz konusu olduğu yerde, bu sanatçılarımızın daha çok, iç çatışmaya yönelmiş değerler arasında buldukları söylenebilir.

Şimdi, bunları açıklarken, hemen de belirtmeliyiz; sanatçılarımız arasına kesin

sınırlar, aşılabilir duvarlar koduğumuz yok. En su katılmadık idealist bir felsefe görüşünün bile, çağımızda gitgide maddeci bir içerikliğe (muhteva) kaptırmaktan kendini alamayışı gibi; sanatı salt güzel, dokunaklı, soyut konular üstünde harcanmış söz sanatı sayanlar da, şiirlerinde, öykülerinde, romanlarında çekinçlerini sürdürseler bile, eleştirileri günlük yazılarıyla toplumcu, yararçı tutumdan paçalarını zaten kurtaramıyorlar. Öyleyse, Aziz Nesin'in 13, 14 Temmuz günlü Akşam gazetesinde yazdıklarının üstüne eğilmemiz, nedenlerini araştırmamız gerekir. Edebiyatımızın yazdığı gibi, "tekkeci" bir anlayış, bir gidiş içinde, birbirine sırt çevirmiş, kapalı bölmelerle yürüdüğü bir gerçeğin tam karşılığı mı, değil mi? gözden geçirilmelidir.

Sayın Oktay Akbal : "Sergi'de Birliğe üye olmamış değerlerimizin eserlerini bulamazsanız, suçu o yazarlarda bulun. Onlar da çevrelerini saran ilgisizlik, kayıtsızlık sislerine kendilerini kaptırmışlardır" demiş. Buna karşı Aziz Nesin de diyor ki : "Kendilerine edebiyatçı denilen kişiler kasa, berber, kunduracı değildir. Kitaplarını sırtlayıp çat çat kapı Edebiyatçılar Birliğine gidip : — Ben geldim, beni üye yazın! diyemez. Diyemez, çünkü, edebiyatçılık bir meslek değil, bir sanat değeridir, bir ündür. Ya Birliktekiler, kendi anlayışlarına göre sizi edebiyatçı saymıyorlarsa.." Öte yandan Sn. Akbal : "..tenkitçi için asıl önemli olan yazarların insanî zaafı değil, yazdıkları eserlerdir" diyebiliriz özgür, engin düşünüşlü bir yazar. Kendisine nasıl toz kondururuz?

Konuyu özetlersek, tartışma - daha doğrusu yazışma -, "Aramıza sen gel, katıl!" ile "Ben gelemem, sen çağır!" yüzünden çıkıyor. Bizce, iki yanın da kendince haklı görülecek nedenleri var. Var ya, A-

ziz Nesin'in dedikleri akla daha yakın geliyor. Şöyle ki; birkaç sanatçımız elele verip o Birliği kurduktan sonra, en başta yapacakları iş, sanat dergilerine birer yazı yazmak, o derginin ya da yayınevinin çevresinde toplanmış sanatçıları Birliğe çağırarak olmalıydı. Bu yapıldıysa günah gitti, yapılmadıysa suç Birlik'tedir sanıyoruz.

Hele sergiyi dolaşanlar orada Yaşar Kemal'i, Fakir Baykurt'u, Orhan Kemal'in kitaplarını bulamamışlarsa sorumlulukları büyüyor. Hem roman hem öykü sanatında eser vermişlerden Kemal Bilbaşar, Samim Kocagöz, Sabahattin Ali, Tarık Dursun K. v.b. larına rastlanılmayışı, şiir sanatında Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat Horozcu, Metin Eloglu, Turgut Uyar, Arif Damar'ın olmayışı, mizah sanatımızda Aziz Nesin'le Rifat Ilgaz'ın, Bülent Oran v.b. larının yokluğu «..bu sergide, günümüz Türk edebiyatı tamama yakın bir şekilde temsil ediliyor» sözünü iyicene açıkta bırakıyor.

Bir uçak düşünülün ki, gövdesinin yarısı, bir kanadı varda öbür yarısı ve öbür kanadı yok. Böylesi bir uçak uçamaz. İçine girenlerle birlikte yeryüzü toparlağını, yurdumuzun çeşitli sorunlarını, güzelliklerini "kuş bakışı" göstermekten yoksundur ve yükselemez.

Biz, işi böyle düşünüyor, böyle anlıyoruz. Başlangıç böyle olmuş. Ne yapalım, gelecek sergilerin, süreli olarak açılacak galerilerin daha tam, daha geniş ölçüde tutulmasını dileriz. Kendi payımıza, bir Aziz Nesin karşısında bir Peyami Safa'yı, bir Necip Fazıl karşısında bir Turgut Uyar'ı, bir "Baba Tahir" yanında bir Fethi Naci'yi görebilsek daha çok kıvanç duyar, sergi, "Türk Edebiyatçılar Birliği" adına uygun kıvamı bulmuş sayarız.

XII Cannes Film Festivali ve Genç Fransız Sineması

S. ÜLGENALP

XII. Cannes Film Festivali Fransızlar için büyük bir önem taşıyordu, sonuçları da Fransız sinemasının dünyadaki yerini çok kuvvetlendirmiş bulunuyor. Geçen senelerin aksine, festival güzelliğiyle göz alan bir yıldız namzedi yerine iki Fransız, 39 yaşındaki bir aktristle 14 yaşındaki bir çocuğu meşhur etti. İngilizlerin gösterdiği "Room At The Top" filmindeki rolüyle Simone Signoret en muvaffak kadın artist seçildi ve Fransız sinemasında yeniden parladı. Filmin gösterildiği gece seyirciler öyle tezahürat yaptılar ki, artist kendisini tutamayıp ağladı. Jean-Pierre Léaud ise "Les 400 Coups" nun baş artisti olarak şöhret hayallerine çoktan veda etmiş eski bir yıldız namzedi olan annesinin yanında berber oturdur ve omuzlar üzerinde taşındı.

Fransızların gösterdikleri filmlerden "Orpheu Negro" birinciliği alarak altın defneyi elde etti. "Les 400 Coups" en iyi mise-en-scène mükâfatını kazandı. Bu film Kültür Bakanı André Malraux tarafından festivalde Fransa'yı temsil edecek film olarak ilân edilmişti. Gösterilen üçüncü Fransız filmi "Hiroshima Mon Amour" mükâfat kazanmadığı halde, münek-kitler tarafından çok beğenildi.

"Orpheu Negro" 'klâsik Orphée ve Euridice hikâyesinin Rio karnavahı dekoru içinde ve zenciler arasında geçen bir şeklidir. Filmin başından sonuna kadar hâkim olan samba müziği, karnavalın eğlenceleri gibi görünmekle beraber, rejisör aşk masalını bu çerçeveye en iyi şekilde yerleştirmesini bilmiştir. "Les 400 Coups" da kritikler rejisör Paul Truffaut'nun kendi çocukluğunu anlatmak istediğini ileri

sürüyorlar, güç geçen çocukluğuyla filmin kahramanı Antoine'in başına gelenler arasında bir benzerlik buluyorlar. Antoine babası ve annesi tarafından anlaşılmayan, okuldan kaçan, hırsızlık yapan, islahetine konan bir çocuktur. "Hiroshima Mon Amour" ise çok yeni bir mevzuya sahip ve alışılmamış düşmanlık, nefret duygularına meydan okuyarak her milletten insanları sadece insan olarak alan, tahlil eden ve bize kabul ettiren bir film. Mevzu Japonya'da geçiyor, filmin kahramanı olan Fransız kadının adı yok. Oraya sulh üzerindeki milletlerarası bir filmde oynamaya gelmiş olan artist memleketine dönmeden bir gün evvel lokantada bir Japon mimarla tanışıyor. Ani bir sevgi ikisi de evli olan bu insanları birbirine bağlıyor ve geceyi beraber geçiriyorlar. Kadın Hiroshima'nın ve bulduğu sevginin sihirliliği tesiri altında hayalle hakikati karıştırarak hayatını, parça parça hatıralarını anlatıyor. İşgalde bir Alman askerini delice sevmiş, onun yaralandığını, kolları arasında öldüğünü görmüştür. Harp içinde düşmanla işbirliği yapan kadınlara yapıldığı gibi saçları kazındıktan sonra evinden kaçmış, hayatını yeniden kurmaya çalışmıştır. Fakat geçirdiği macera onda her türlü sevmeye kabiliyetini körletmiştir, o zamandan beri de ilk defa bu Japon ona insan olduğunu hatırlatıyor. Hiç tanımadığı bu adama hayatını anlatırken, zaman zaman onu Alman sevgiliyle karıştırıyor, o diye hitab ediyor. Nihayet sabahleyin, güneşle beraber arkasında bu sevgiyi de bırakarak aştan, daha doğrusu kendinden kaçıp gidiyor.

Film Hiroshima'ya ait bir dökümanter gibi başlamakta ve yavaş yavaş kadının ruhu ön plâna geçmektedir. Hakikat ve hayali, hayat ve maziye meczedebilmek gayesiyle rejisör konuşmalar için âdeta bir okuma tonunu tercih etmiştir. Filmin sonu hakkında da şunları söylüyor: "Son da yorgunluk; yarı uyku, hipnoz havası vermek istedim. Çünkü uyku kabul etmek istemediğimiz halde boyun eğdiğimiz bir unutmaya halidir."

Yukarıda bahsettiğimiz filmlerin hepsi de Fransa'da birkaç senedenberi ortaya çıkan genç rejisörler tarafından çevrilmiştir. Daha önceki senelerde geri çevrilen filmlerin, bu yıl Fransa'yı temsilen gönderilmesi bu filmcilerin mevkilerini çok kuvvetlendirmişti, kazandıkları başarılar da kendilerini tutanları haklı çıkarmış bulunuyor. Hemen hepsi genç, parasız, fakat yeni buluş ve kabiliyetlerle dolu olan bu sanatçıların çevirdikleri filmler başarı kazanınca, farkında olmadan yarattıkları yeni cereyana adlar bulunmak istendi. "Genç sinema", "yeni cereyan" denilen bu anlayışın pek çok muarız ve taraftarları bulunuyor: Muarızlar bu sinemanın gördüğü rağbeti, seyirci fazlalığını ve muvaffakiyetini zamanımızın problemlerinden bahsetmesiyle izah ediyorlar. Onlara göre moda olan "asrın düşüncesini" konu alan filmler iyi veya kötü, gençlerin alâkasını çekiyor; genç rejisörler de birbirlerinin filmlerini değeri ne olursa olsun övüyorlar,

böylece ucuz bir reklâm usulü de tatbik etmiş oluyorlar.

Taraftarlara göre ise kendilerine verilen ad ne olursa olsun, bu genç adamların sinema anlayışına sanatın bütün inceliklerini getirdiklerini kabul etmek lâzımdır. Artık sinema bir sanat koludur ve ifade imkânlarının genişlik ve çeşitliliği dolayısıyla modern insanın hayatında birbiri içinde görünen, aslında tamamen ayarı olan hayal ve hakikat dünyalarını bir araya getirmek ve hayali ifade edebilmek için en iyi vasıta.

Taraftar ve muarızlarının düşüncesi bir yana, bu filmcilerin en büyük hususiyeti film çevirmeyi umumiyetle kameraların arkasında değil, sinema salonunda seyrederek öğrenmeleri, teknik, mevzu ve oyuncu hususunda kendilerini tamamen serbest hissetmeleridir. Hepsisi parasız oldukları için umumiyetle kamerayı tabii dekorlarda kullanmakta ve 100 milyon franga çıkacak filmleri 40 milyona çıkarabilmektedirler.

Haklarında çok şeyler söylenen bu rejisörler henüz fikirlerini ifade etmemişlerdi, Cannes Festivali onları bir araya toplamak için bir vesile oldu. Kritikler tarafından bu cereyana dahil edilen 17 filmci, 10 Mayıs'ta Cannes'da bir toplantı yaptılar. Aralarında Albert Camus (Orpheu Negro), Paul Truffaut (Les 400 Coups), Alain Resnais (Hiroshima Mon Amour), Roger Vadim, Robert Hossein, Claude Chabrol de vardı. Oyuncuların seçimi, idaresi, mevzu, teknik, mali imkânlar, şekil ve esas üzerinde konuşuldu. Oyuncuların idaresi hususunda Truffaut'un sözleri hayli enteresan, ona göre yapılacak iki

YAYINLAR - KÜTÜPHANELER :

Bibliyografya

Ahlâk :

Yusuf Has HÂCİB : Kutadgu Bilig. II. Tercüme. Çeviren : Reşid Rahmeti Arat. Ankara 1959 Türk Tarih Kurumu, XXVIII+477 S. 45 lira.

"Türk Tarih Kurumu Yayınlarından II. Seri, No. 20"

Orta çağdan kalma en eski Türk eseri bundan dokuz yüz yıl kadar önce Karahan Devleti vezirlerinden Yusuf Has Hâcib tarafından Uygur dilinde yazılmış (Kutadgu Bilig) adlı eseridir. Bu eserin yer yüzünde üç yazma nüshası vardır: 1 — Viyana nüshası (Uygur harfleriyle), 2 — Fergana nüshası (Arap harfli), 3 — Mısır nüshası (Arap harfli). Türk Dil Kurumu bu yazma nüshaların fotoğraflarını alarak tipki basımlarını (fac similé) yayımlamıştır (1942-1943). Kutadgu Bilig yeni Türk harflerine ilk defa 1947'de Reşid Rahmeti Arat tarafından çevrilmiş ve aynı yıl Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanmıştır. Yukarıda künyesini verdiğimiz eser bu metnin Türkçeye tercümesidir.

Dil :

Herman H. KREIDER : Essentials of Modern Turkish. Ankara 1959 Amerikan Neşriyatı Bürosu. XII+328 S. 20 lira.

sey var : birincisi artistten bazı şeyleri yapmasını, ikincisi bazı şeyleri yapmamasını istemek. Truffaut şöyle diyor : "Ben hoşuma gitmeyen şeyleri yapmaktan oyuncuyu menetmesini gayet iyi biliyorum, ama perdede görmek istediğim şeyleri yaptırmasını henüz beceremiyorum."

Toplantı sonunda esasta mükemmel bir anlaşma, fakat detayda tam bir fikir ayrılığı meydana çıktı, herşeye rağmen üzerinde beraberlikle durulan şu noktalar sıralanabilir :

1 — Sinema bir meslek değil bir istidat, kaabiliyettir.

2 — Avant-garde (öncü), «yeni cereyan», yahut "genç sinema" adlarının mânası yoktur. Çünkü kritiklerin buraya dahil ettikleri filmcilerin hepsinin kendine has bir stili vardır, herbiri kendi istediğini kendi tarzında ifade eder. Yalnız en mühim nokta hepsinin söyleyecek bir şeyi olmasıdır.

3 — Mevzu ve oyuncu seçiminde rejisör tam bir serbestiye sahiptir. Mevzu göre film yapılmaz, bahis konusu olan bütünüyle filmidir.

Toplantı sonunda iştirak edenlerin hepsi üstad kabul ettikleri Rossellini'ye selâm ve sevgilerini göndererek, Fransız sinemasını dünyada daha iyi bir mevkiye getirmek hususunda isteklerini ifade ettiler. Bugünkü duruma göre de eski taraftarlarının mali üstünlüklerine ve baltalamalarına rağmen genç sinema kendini yavaş yavaş kabul ettirmektedir. Hükümetten gördüğü destek ve Cannes Festivalinde elde ettiği başarılarla da Fransız filmciliğini kalite bakımından dünyada birinci yapmak yolunda görünüyor.

Robert Kolej öğretmenlerinden Herman H. Kreider'in yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla yazdığı İngilizce izahlı olan bu kitap iki kısımdan meydana gelmiştir. 161 sayfa olan birinci kısımda Türk dilinin belli başlı gramer kuralları örneklerle anlatılmış, ikinci kısımda da Türkçeden İngilizceye geniş bir sözlük verilmiştir.

Antropoloji :

Ord. Prof. Dr. Muzaffer ŞENYÜREK: A. Study of the Deciduous Teets of the Fossil Shanidar Infant. A Comparative Study of the Milk Teeth of Fossil Men. Ankara 1959. 174+31 S. resim ve diyagram. "Publications of the Faculty of Language, History and Geography, University of Ankara. No. 128. Publications of the Division of Palaeoanthropology : 2"

Irak'ta kazı yapan bir Amerikan heyetinin daveti üzerine Ord. Prof. Dr. M. Şenyürek, orada bulunan bir fosil çocuk iskeletinin süt dişlerini incelemiştir; bu fosil çocuğun Neanderthal adamının yeni bir tipi olarak tarif etmiştir. Eserde de yandan da mevcut fosil insanlara ait süt dişleri mukayeseli bir şekilde incelenmektedir.

Not : Geçen sayıdaki "Bibliyografya"

sayfasında ANTROPOLOJİ başlığının altına girecek olan bu paragraf düşmüş; "Antropoloji" başlığı yanlışlıkla "Tiyatro" eserlerinin başlığı yerine girmiştir. Özür dileriz.

Tıp Tarihi :

Prof. Dr. Feridun Nafiz UZLUK: Genel Tıp Tarihi. I. Prehistorik devirlerden günümüze kadar kurulup, gelişen tıp meslek ve mekteplerinden söz açar. Ankara 1959 Ankara Üniversitesi. XXV+392 S. 20 lira.

"Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınlarından: 68"

Prof. Dr. Feridun Nafiz Uzluk'un kitabı memleketimizde, tıp tarihi alanında büyük bir boşluğu doldurmaktadır. Önsözde de belirtildiği gibi memleketimizde şimdiye kadar tıp alanında bütün devirleri kavrayan, tıbben bütün kollarını içine alan, onların kurulup gelişmelerini anlatan bir tıp tarihi eseri yayımlanmamıştı. Bu kitapta, tarih öncesi devirden başlayarak zamanımıza gelinceye kadar tıbben geçirdiği bütün devreler ele alınmış, sadece İslâm tıbbi ile Türk tıbbi bunun dışında bırakılmıştır. Yazar, bu konuların eserin 2. ve 3. ciltlerini teşkil edeceğini belirtmektedir.

Kitabın bölümleri : 1 — Tababetin doğuşu, 2 — Tarihin tanıdığı ilk hekim, 3 — İlk Yunan tababeti, 4 — Hipocrate tababeti, 5 — İskenderiye ile Roma şehrinin tababeti, 6 — Arap tababeti, 7 — Orta çağ tababeti, 8 — 15., 16. asır tababeti, islahatçılar, inkılâplar, 9 — Rönesans hekimleri, 10 — William Harvey ile zamanı, 17. asır tababeti, 11 — Fen, bütal fikirler, yeni bir temel taşı bulmak arzusu, 12 — 18. yüzyılın tababeti, 13 — 18. yüzyıl tababetinin devamı, 14 — 19. yüzyılda yeni tıbbin doğuşu, 15 — 19. yüzyıl klinisyenleri, 16 — 19. yüzyılın başlarında cerrahlık, 17 — Lister ve talebeleri, 18 — Askerlikte, denizcilikte cerrahlık, tropikal hastalıkların usul, nizam altına alınması, 19 — Uzmanlığın doğması, korunma tababeti, 20 — Gazetecilik, bibliographie, tıp tarihi.

Tiyatro :

Turgut AKTER: İstanbul'da Tiyatro. Ankara, P.K. 55, Bakanlıklar. 144 S. resim (portre). 10 lira.

İçindekiler : Birinci Kısım: İstanbul'da tiyatro; İstanbul'da tiyatro seyircisi; İstanbul, İstanbullu ve tiyatro; İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları : Dram Bölümü, Komedi Bölümü, İstanbul Bölümü; Kapris ve tiyatro sanatçısı; Küçük Sahne; Küçük Sahnede bir yeni anlayış: Haldun Dormen; Karaca Tiyatro; Müzikli, danslı tiyatrolar. İkinci kısım: Rejisör, aktör ve aktörlerle konuşmalar. Üçüncü kısım: Resimler.

Edebiyat :

Cemil YENER: Halit Ziya Uşaklıgil'e dair. Bir Romancının Dünyası ve Romanlarındaki dünya. İstanbul 1959 Ders Kitapları Limited Şirketi, 120 sayfa, 4 Lira.

Cemil Yener, eserinin önsözünde, amacının Halit Ziya Uşaklıgil'in hayatını ve edebî şahsiyetini anlatmak olmadığını, ardından da anlaşılacağı gibi yazarın kendi hayatından romanlarındaki hayata neler kattığını, kendi kişiliğinden romanlarında-

ki kişiliğe neler verdiğini belirtmeğe çalıştığını açıklamaktadır.

Kitabın bölümleri: Halit Ziya Uşaklıgil, hayatı ve eserleri — Hayatı — Eserleri hakkında kısa bilgiler — Romanlarına toplu bir bakış — Halit Ziya ve insan — Romanlarındaki kişiler — Halit Ziya ve cemiyet — Halit Ziya ve sanat — Şiir ve dil meselesi — Halit Ziya ve tabiat.

Şiir :

İbrahim Zeki BURDURLU: Günaydın Yavru Kıbrıs. Lefkoşa 1959 "Halkın Sesi" Matbaası. 61 S.

İbrahim Zeki Burdurlu, öğretmen ve sanatçı olarak Kıbrıs'ta geçirdiği yıllara ait anılarını şiir haline getirerek bu kitapta toplamıştır. Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu, kitaba yazdığı önsözde, şairin Kıbrıs Türk gençliğine yaptığı hizmetin büyük olduğunu, bu eserin de satışı ile hasılatını Federasyona bırakmakla bütün Kıbrıslı Türk kardeşlerine olan bağlılığını bir kere daha gösterdiğini belirtmektedir.

Osman TÜRKAY: 7 Telli. Lefkoşa 1959 Beşparmak Yayınevi. 74 S. Kıbrıs'ta satış fiyatı 150 mil.

"Beşparmak Şiir Yayınları : 1"

Kıbrıs'ta yayımlanmakta olan "Beşparmak" adlı derginin ilk yayını olan bu kitapta şairin çeşitli eserlerinden seçilmiş yedi şiirini buluyoruz.

Dergiler :

TÜRK KÜTÜPHANECİLER DERNEĞİ BÜLTENİ. 1959, 8. cilt, 1. ve 2. sayılar. Ankara, Türk Kütüphaneciler Derneği, Milli Kütüphane. Herbirinin fiyatı 7 lira.

Türk Kütüphaneciler Derneği tarafından 1952 yılından beri yayımlanmakta olan bu dergide çeşitli mesleki yazılar, biyografya ve bibliyografyalar bulunmaktadır.

K. ATATÜRK YOLU. 1 Mayıs 1959, 1. yıl, 3. sayı. Ankara, Kavaklıdere Paris Caddesi İşçi Sigortaları Apt. D. 8. 125 kuruş.

1 Mart 1959 tarihinde yayın hayatına atılan ve Nisan 1959 da 2. sayısı çıkmış olan K. ATATÜRK YOLU adlı derginin 3. sayısından bazı yazı başlıkları : Çarşaf, İnkılâbı ikmal etmek lâzımdır, Atatürk ve tiyatro, Aydınların borcu, Atatürk Türk demokrasisinin kurucusudur. Yabancı kalem ile Milli Mücadele: Türk halkı arasında, Atatürk ve kadın.

Derleyen : P. ERALP

Haberler

Milli Kütüphane Müdürlüğü

1957 Temmuzundan beri Vekâletle Sami N. Özerdim'in baktığı Milli Kütüphane Müdürlüğüne Temmuz 1959 da - yine Vekâletle - Milli Kütüphane Yazmalar ve Nadir Eserler Bölümü Şefi Dr. Müjgan CUNBUR tayin edilmiştir.

Bundan birkaç ay önce müdür vekillikinden alınmasını istemiş olan S. N. Özerdim ise aslı görevi olan Başuzmanlık işlerine bakmaya devam edecektir.

Türk Hukuk Kurumu ve Milli Kütüphane Türk Hukuk Kurumu tüzüğüne bir

maddesi son kongrede değiştirilmiştir. Değişen 19. maddeyi aynıyle alıyoruz :

"Malların Ne Suretle Tasfiye Edileceği :

Madde 19 — Kurumun feshi veya infisahı halinde mevcut kitapları ve menkul ve gayrimenkul diğer malları Milli Kütüphaneye intikal eder."

Daha önce bu madde, Kurumun kitaplarını ve menkul ile gayrimenkullerini Ankara Hukuk Fakültesine bırakıyordu.

Kütüphaneci Gözüyle :

Değer Vermek

S. N. Özerdim

Ankara'da sabahları çıkan bir gazetenin 22 Temmuz 1959 günlü sayısının 5. sayfasında sıkışık kalmış ilgi verici bir haber gördük: Gazeteciliğe otuz yıl emek veren gazetecilere Gazeteciler Bayramında armağan verileceği bildiriliyordu. Merakla bu gazetecilerin kimler olduğuna baktık. On on beş tanesinin adları yanlış, ya da eksik yazılmıştı.

Gazetelerimizin fikir ve sanat meselelerine, fikir ve sanat adamlarına verdikleri değer, cahil bir top oyuncusuna verdikleri değer kat kat altındadır. "Münderecatın çokluğu" gazetesinin radyo programı gibi her gün çıkması gerekli sütunlarını bile silip süpürür de spor sayfasının bir kıyısı feda edilemez. Bu sayfalarda, top oyuncularının incinen ayakları için ağıtlar düzülür de, ön sayfalarda, yıllar yılı Türk fikir ve sanat hayatına bir şeyler katmış olanların ölümünden söz açılmaz.

Liko Amar'ın öldüğünü duydunuz mu idi? Büyük bir gazetenin ilân sütununda birkaç satır. Para ile kiralanmış bir köşecik. Ankara Devlet Konservatuarı'nda yıllarca öğretmenlik yapan, öğrenci yetiştiren, konserler vermiş olan bu değerli sanatçı, transfer mevsiminde büyük paralarla satılğa çıkarılan top oyuncuları kadar olsun dikkate değer bulunmamıştı gazete için.

Gazetelerimizin haline bakıp da üzülmemek elde değil. Kendi meslektaşlarının adlarını doğru yazmaktan âciz bir gazetenin bize ne vereceği, ne öğreteceği düşünülmeğe değer.

Sahibi :

Metin AND

Yazı İşleri Müdürü :

Osman OKYAR

Sekreter :

Bekir EKİNCİ

İdarehane : Büyük Han No. 55

Yenişehir — Tel : 26754

Haberleşme adr. : P.K.131-Ankara

Dizildiği ve Basıldığı Yer : Ayyıldız Matbaası, Ankara, Tel : 17507

ABONE ŞARTLARI :

1 yıllık 22.—TL. - 6 aylık 11.—T.L.

Avrupa için 54 TL. A.B.D. için 90 TL